

ГЛАСНИК

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Година XXIV

Нови Сад, мај 1975.

Број 5

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Боривој Јекић	Проблеми опорезивања дохотка оствареног у адвокатској делатности
Борисав М. Игњатовић	Адвокат и судија

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Никола Воргић	Поступак пред судовима удруженог рада
Рихард Хибш	Обуставе поступка у кривичном поступку према малолетницима

Законодавна пракса

Милинко Перин	Прикази закона

ПРАВНА ПРАКСА

Живко Киселички	Из судства

САОПШТЕЊА

- Из седнице Управног одбора

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

Милош Стојановић	Из садржаја часописа

Г Л А С Н И К

АДВОКАТСКЕ КОМОРЕ ВОЈВОДИНЕ

Година XXIV

Нови Сад, мај 1975.

Број 5

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Боривој Јекић, адвокат у Новом Саду
председник Комисије за опорезивање, Адвокатске коморе САПВ

ПРОБЛЕМИ ОПОРЕЗИВАЊА ДОХОТКА ОСТВАРЕНОГ У АДВОКАТСКОЈ ДЕЛАТНОСТИ

Основна карактеристика овог периода је усвајање Устава СФРЈ, Устава република и покрајина и интензиван, убрзани рад на спровођењу уставних начела у животну праксу. Адвокатура, као интегрални део друштва, добија место у I Глави II Дела Устава, у којој се говори о друштвено-економском уређењу, односно о основама нашег друштвено-економског уређења, а то су: слободан удружени рад, на средствима у друштвеној својини, и на самоуправљању радника у производњи и расподели друштвеног производа. Уставотворац, као израз неопходне потребе друштва за задовољавањем и других делатности које се обављају у супраструктури (одмах у одељку 1, који говори о положају човека у удруженом раду и о друштвеној својини), у чл. 30. прокламује да радни људи, који личним радом самостално у виду занимања обављају уметничку или другу културну, адвокатску или другу професионалну делатност, имају у начелу исти друштвено-економски положај и у основи иста права и обавезе као и радни људи у организацијама удруженог рада. Касније код разраде ових уставних начела, у Глави III: О слободама, правима и дужностима човека и грађанина, у чл. 203. у којем се гарантује сваком право на једнаку заштиту својих права, конституише се обезбеђење правне помоћи путем адвокатури, као самосталне друштвене службе и путем других видова правне помоћи.

Овакво место адвокатури у Уставу обезбеђује јој положај специфичне службе, а радним људима који обављају адвокатску делатност консеквентан друштвено-економски третман (у основи исти као и радних људи у удруженом раду).

Из оваквог њеног уставног положаја произилази да адвокатуру не карактерише приватно власништво, већ самосталан лични рад. По уставној систематици тек после одељка о удруживању рада и средстава друштвене репродукције, о самоуправним интересним заједницама и др. Устав у одељку 6. говори о самосталном личном раду на средствима у својини грађана.

Према томе адвокатура је уставна категорија и друштвена служба за коју самоуправно друштво има посебан интерес и доследно овом друштвено-економски положај радних људи који обављају високо квалификовани продужени, двократни рад, треба да зависи од резултата његовог рада и да се на производ његовог рада морају примењивати иста мерила, приближно иста, као на производ рада радника у удруженом раду.

Усвојени уставни прокламују максималну аутономију личности чији друштвено-економски положај представља основ самоуправљања, социјалистичке демократије и личних слобода. Да би обезбедио ефикасну заштиту личности у поступку пред судом, управним и другим органима, Устав конституише обавезу друштвене заједнице да ствара услове за пружање правне помоћи путем адвокатури. Из ових разлога се адвокатура, као посебна друштвена служба, и налази у Глави о слободама, правима и дужностима човека и грађанина.

Наиме, морамо, на одговарајући начин, подсетити одговарајуће друштвене и државне институције да наше друштво (у којем је разгранатост правног система доведена до крајних консеквенци и у којем огроман број људи учествује у управљању) тражи и развијен систем одговорности и одговарајући разрађен поступак, који обезбеђује законито суђење и стручну правну заштиту интереса свих учесника у поступцима. Према томе стручна правна заштита постаје и веома важан интерес самоуправног друштва.

Адвокатска комора Војводине је усмерила напоре у правцу презентирања стања и проблема који постоје у нашој организацији. Подносила је и предлоге за њихово разрешење у складу са прокламованим уставним начелима. До овог тренутка нема виднијих резултата, а разлоге треба тражити у томе што се налазимо на почецима функционисања децентрализованијих одлучивања, што постоји заостала свест о адвокатури као приватној професији (мада Устав адвокатуру друкчије поставља), а и због постојећих слабости у самој адвокатури.

Важећи Закон о порезима грађана и Одлуке о порезима грађана скоро свих општина у Покрајини нису у складу са чл. 30. Устава САП Војводине.

Рад на реализацији уставних начела у области пореске политике тече споро, импровизовано и најчешће без активног учешћа непосредно заинтересованих пореских обвезника и њихових самоуправних организација.

Крајем 1974. године склопљен је Међуопштински договор о усклађивању пореске политике и инструмената опорезивања грађана, опорезивања производа и услуга у промету и добитака

од игара на срећу. У чл. IV тач. 1. и 2. утврђени су ставови у вези опорезивања личног дохотка од тзв. „интелектуалних услуга“. Адвокатска комора САПВ у фази припремања овога договора није консултована, што је у супротности са уставном поставком, а и законском одредбом (чл. 6. Закона о порезима грађана), односно значајним начелом пореске политике да сви учесници у опорезивању иступају што активније и да се у области опорезивања што потпуније остварују самоуправна права пореских обвезника. Наиме, адвокати као грађани и радни људи не могу и не смеју бити у положају објекта опорезивања него су дужни да активно учествују у стварању пореске политике.

Лични доходак остварен од адвокатске делатности третира се на исти начин као и лични доходак осталих радних људи који се самостално баве привредним делатностима. Адвокатска комора годинама истиче да постоје битне разлике између адвокатске делатности и осталих делатности које се обављају на средствима у приватном власништву. Поред напред изнетог ваља истаћи да лични доходак адвоката представља резултат друштвено-корисног интелектуалног рада и да је његов рад вреднован јединственом Тарифом о наградама која се доноси уз сагласност Извршног већа САПВ. Према томе, пореске и друге обавезе адвокати не могу преваљивати на своје клијенте и уграђивати у „цене својих услуга“, према локалном тржишту, а што је могуће и што чине остали радни људи који обављају самосталну делатност на средствима у приватном власништву.

Произилази да радни људи који обављају адвокатску делатност морају бити посебна категорија пореских обвезника (они су такви и били све до 1965. године).

Међуопштински договор омогућава општинама да и даље, уз минимална ограничења, наставе досадашњу пореску политику. Наиме, стопе општинског пореза и даље могу бити прогресивне или пропорционалне. Када се уводе прогресивне стопе, дати су распони пореских основица почев од 30.000.— динара до 150.000.— динара. Предвиђено је шест распона и то: до 30.000.— дин.; од 30.000.— дин. до 40.000.— дин.; од 40.000.— дин. до 50.000.— дин.; од 50.000.— дин. до 70.000.— дин.; од 70.000.— дин. до 100.000.— дин.; од 100.000.— дин. до 150.000.— дин., и преко 150.000.— динара. Договором се ограничава разлика између најниже и највише стопе, на 30 процентних поена. Када општина пропише пропорционалне стопе, онда она не може бити већа од 15%.

Очигледно је да Међуопштински договор оваквим решењима веома слабо (скоро никако), може да „усклађује“ или усмерава пореску регулативу и политику опорезивања уопште. Ово потврђује стање, које је настало као резултат примене ових ставова из Међуопштинског договора. Скоро све општине, сем неколико (Рума, Ириг, Пећинци и још неке) определиле су се за увођење прогресивних стопа. У Одлукама су утврђени поменути распони али су најниже стопе различите па је и висина пореза на исти доходак такође различита. Примера ради наводимо следеће карактеристичне општине:

Општина	Најнижа стопа	Највиша стопа
Врбас	10,90%	40,90%
Зрењанин	15,00%	45,00%
Суботица	20,50%	47,50%
Бечеј	20,00%	45,00%
Сомбор	15,00%	45,00%
Сента	16,00%	42,00%
Бач	20,00%	50,00%
Нови Сад	15,00%	45,00 (70) %
Беоцин	4,00%	34,00%
Инђија	21,00%	51,00%

Општине које су прописале пропорционалне стопе поделиле су се за максимално договорену од 15%.

У чл. II Међуопштинског договора предвиђена је пропорционална стопа за порез из личног дохотка који остварују радници у удруженом раду. Очигледно је да стварни друштвено-економски и политички положај адвокатуре перманентно остаје иза формално правних решења која су изражена у уставним начелима. Ово је последица неразумевања и одређених тенденција да се адвокатура третира као приватна професија. Када би се доследно реализовало уставно начело изражено у чл. 30. Устава САПВ, тада би пореске стопе на лични доходак остварен од адвокатске делатности морале бити само пропорционалне, јер би применом таквих стопа имали „у основи исте пореске обавезе”. Радни људи који обављају делатност у удруженом раду сада плаћају и доприносе по пропорционалним стопама. И ови доприноси су далеко мањи од оних које плаћају радни људи који обављају адвокатску делатност.

Оснивањем самоуправних интересних заједница у општинама и Покрајини настала је нова ситуација. Све интересне заједнице одредиле су доприносе за финансирање своје делатности. Одговарајуће доприносе (далеко веће, доведене до апсурда) дужни су да плаћају и адвокати. Према томе одредбе Међуопштинског договора већ сада су превазиђене и не би смеле даље да се примењују.

Самоуправне интересне заједнице у Војводини одредиле су следеће доприносе, које плаћају адвокати:

— за предшколско и основно образовање	0,20%
— за усмерено образовање	0,03%
— за усмерено образовање у друштв. делатностима	4,03%
— за научни рад	0,50%
— за културу	0,50%
— за социјалну заштиту	0,10%
свега:	5,33%

Исте доприносе радни људи у удруженом раду плаћају укупно 4,03%.

Сви доприноси плаћају се из бруто дохотка, према томе основица је иста као и за наплату пореза од основне делатности.

Очигледан је неравноправан положај радних људи који обављају адвокатску делатност са радним људима који обављају делатност у удруженом раду, у интересним заједницама Војводине.

Општинске самоуправне интересне заједнице су донеле своје Одлуке о доприносима. Прописују се и прогресивне и пропорционалне стопе.

Карактеристичне су следеће општине:

Општина	Најнижа стопа	Највиша стопа
Шид		
— за културу	2,20%	6,50%
— за пред. школ. осн. образовање	20,70%	62,20%
— за социјалну заштиту	4,50%	13,50%
— за физичку култ.	1,40%	4,20%
— за стипендирање и кредитирање ученика	1,20%	3,60%
Оџаци	пропорционална стопа	
— за пред. и основ. образ.		15,07%
— за културу		0,55%
— за социјалну заштиту		2,37%
— за заштиту деце		4,66%
— за физичку културу		1,18%
— за стипендирање и кредитирање ученика		0,85%
свега:		24,68%

Радни људи у удруженом раду плаћају горње доприносе по нижим и то пропорционалним стопама, чији збир износи 11,15%. (Ово се односи на Општину Оџаци).

Нови Сад

У Општини Нови Сад закључен је договор између самоуправних интересних заједница и Скупштине општине. У чл. 3. Договора утврђене су пропорционалне стопе и то:

— за буџет	0,35%
— за здравство	8,60%
— за дечију заштиту	0,60%
— за културу	0,65%
— за физичку културу	0,30%
— за образовање	3,30%
— за социјалну заштиту	0,40%
— за запошљавање	0,40%
Укупна збирна стопа доприноса износи:	14,60%

Ако се апстрахује допринос за здравство од 8,60%, тада остали доприноси износе 6,00% (ово се односи на удружени рад).

Општинска организација адвоката у Новом Саду је потписник самоуправних споразума и оснивач свих интересних заједница у Општини. Видимо да поменути договор између Скупштине општине и интересних заједница игнорише такав положај адвоката и њихове организације у интересним заједницама, јер је у чл. 2. прописано: „Стопе доприноса из личног дохотка од самосталног вршења интелектуалних услуга утврђује Скупштина општине Одлуком о порезима грађана”.

Затим у члану 6. врши се деоба наплаћеног пореза тако што Општина Нови Сад добија 10%, а интересне заједнице по 10%, сем интересне заједнице за предшколско и основно образовање која добија 40%.

Претпостављамо да је ово неко прелазно решење, али је противуставно. Као чланови интересних заједница адвокати би морали бити потпуно изједначени у погледу плаћања доприноса са радним људима који обављају делатност у удруженом раду. Противуставно је да адвокати посредовањем Скупштине општине и кроз неадекватни општински порез подмирују своје обавезе према интересним заједницама. На овај начин се негира самоуправно право адвоката да непосредно учествују у одлучивању о доприносима интересних заједница, прате њихово коришћење, улагања и др. Посебно истичемо да висина општинског пореза (о Новом Саду је реч), према сада важећим стопама двоструко премаша збир доприноса који плаћају радни људи у организацијама удруженог рада на територији Општине Нови Сад (и када се узму у обзир, ради поређења, и остали доприноси и то: за изградњу станова бораца НОБ-а 0,30%, за изградњу комуналних објеката 1,00%, допринос Босанској крајини 0,80% и др.).

Када би се изједначио рад (када би се једнако вредновао рад) који обављају адвокати са радом који обављају радни људи у удруженом раду и када би се производ рада, лични доходак, подједнако оптерећивао у складу са начелом да су сви грађани обавезни да доприносе задовољавању општих и заједничких потреба сразмерно својим могућностима, онда би адвокати на територији Општине Новог Сада плаћали по збирној стопи следеће доприносе и порезе:

— самоуправним заједницама Војводине	5,33%
— самоуправним интересним заједницама Општине и буџету	14,60%
— остале доприносе: Босанској крајини, ком. допр. итд.	2,90%
Свега би плаћали:	22,83%

Уколико би се из ове рачунице одузео допринос за здравствено осигурање у проценту од 8,60%, ово због тога што радни људи који обављају адвокатску делатност немају ни данас иста права, као радни људи који обављају делатност у удруженом раду, онда би адвокати требали да плаћају 14,23%.

Сигурно је да се конституисањем самоуправних интересних заједница значајно мења читав систем пореза и доприноса за све радне људе. Неравноправан порески третман морао би се хитно отклонити како у Покрајинском закону, тако и у подзаконским актима, али уз суделовање свих заинтересованих учесника.

Лични доходак адвоката у радним заједницама оптерећен је доприносима и порезима као и доходак радника у организацијама удруженог рада. Удруживањем адвоката у радне заједнице створена су два режима пореза и доприноса у адвокатури. Настала је ситуација да се истоврсан рад и резултат рада од адвокатске делатности различито оптерећује и на тај начин ствара нова разлика у друштвено-економском положају адвоката. Сада се јасно уочава несклад између прокламованих уставних начела и праксе, у односу на адвокатуру као посебну, значајну службу. Наиме, у пракси ни Покрајинским законом о порезима а још мање Међуопштинским договором и Општинским Одлукама о порезима грађана није доследно спроведено уставно начело да друштвено-економски положај човека једино зависи од његовог рада. Од обављања друштвено-корисног рада, а не од форме у којој обавља рад.

Када се апстрахују доприноси за пензијско, здравствено и инвалидско осигурање, тада „индивидуални“ адвокат плаћа у просеку 50% до 80% веће друштвене обавезе од адвоката који обављају делатност у радним заједницама. Треба напоменути да адвокати у радним заједницама за веће доприносе пензионим и здравственом осигурању, имају несразмерно већа права из тих осигурања у односу на остале адвокате.

Адвокатска комора Војводине се залаже за доследну реализацију уставних начела о гарантованом једнаком друштвено-економском положају свих радних људи, без обзира где остваривали лични доходак. Ово због тога што је основно мерило људске вредности његов рад и допринос остварен радом. Према томе, производ рада мора да има исто вредновање, без обзира где се остварује, под условом да је производ друштвено-корисног рада. Ако је то тако, онда је потребно доследно ово начело спровести и у погледу обавеза сваког грађанина да доприноси

задовољавању општих и заједничких потреба сразмерно својим могућностима. Како смо видели, важеће Одлуке о порезима грађана у пракси не реализују ово начело. Приказом стања види се да није вођено рачуна о томе да се пореске обавезе и обавезе за задовољавање заједничких потреба утврђују тако да радни људи који обављају адвокатску делатност буду трајно подстицани на повећање продуктивности рада. Пореска стопа од 70% после 100.000.— динара (односи се на Нови Сад) губи карактер и смисао који порез у систему има, јер дестимулише рад као први и једини основ и услов за друштвено-економски положај човека у друштву.

У приказу је изостављено да се каже о врло значајној компоненти као предуслову за остваривање дохотка, о признавању материјалних трошкова потребних за остваривање дохотка, односно личних доходака. Најчешће су радни људи који обављају адвокатску делатност доведени у ситуацију да плаћају порезе и доприносе и на материјалне трошкове, па је стање приказано у овом материјалу фактички још неповољније на штету личног дохотка оствареног од адвокатске делатности.

Адвокатска комора Војводине је уверена да ће се овај материјал схватити као израз напора и жеље за стварањем пореске политике и политике захватања доприноса за заједничке потребе која ће у свему реализовати прокламована начела и изражене принципе, све са циљем да се будућом политиком у потпуности реализује уставно начело, тако што ће сваки грађанин према својим могућностима сразмерно доприносити задовољавању општих и заједничких потреба.

Борисав М. Игњатовић, адвокат у Добоју

АДВОКАТ И СУДИЈА

Постанком суда настало је заступање и одбрана странака на суду од стране лица која нису странке у поступку. Према томе, часом појаве суда у било којој форми, појавила се и адвокатура у неком облику. На тај начин адвокат је службено почео да контактира са судијом, па према томе то је први њихов међусобни контакт као судије и адвоката. Наиме, судија је пред собом имао оптужницу против конкретног лица и био је дужан да по њој донесе одлуку: да је уважи или одбије. Као учесник у том процесу заступник оптуженог пружао је одређене доказе за конкретне чињенице који су имали да омогуће судији да донесе једну закониту и истински правичну одлуку. Дакле, контакт између судије и адвоката постаје неизбежан током процеса било у грађанским парницама или приликом одбране оптужених за извршена кривична дела.

Судија доноси одлуку после изведених доказа по одређеном поступку током процеса. Са таквом одлуком адвокат не мора да се сложи, што и није редак случај. Зато он, путем жалбе другостепеном суду, напада одлуку суда. Сасвим је погрешна пракса неких адвоката да жалбом нападају лично судију. За адвоката, па према томе и за странку, суд доноси одлуку, а ко су учествовали као судије и судије-поротници у том поступку, правно и практично је ирелевантно. Да ли судије и адвокати долазе, и да ли би требало да долазе у лични сукоб због неповољне пресуде за адвоката, односно жалбе коју адвокат у име странке и за странку уложи нападајући пресуду као неправилну? Одговор је категоричан и гласи: нипошто, јер се не ради о неком личном односу, него о правном схватању конкретне ствари, различитој оцени правне норме и чињеничног материјала који се налазе у спису датог случаја. А ту нема места постојању замерки ни са једне стране. Рекли бисмо да је и то један аксиом.

Судија обавља једну од најузвишенијих и најзначајнијих функција у друштву, што је од фундаменталног значаја за то друштво. Он дели правду кад се пред њим појави спор о постојању или непостојању неког права. Он је тај који ће у конкретном случају да пронађе шта је право или, што је у суштини

исто, да ли је захтев основан на закону или није. Зато делилац правде заслужује једно од највећих поштовања, па и од онога који је изгубио спор. То посебно зато што је *сазнао да није био у праву*, да правда не лежи на његовој страни, већ на страни противника.

Један од најтежих друштвених послова несумњиво јесте и делити правду. Језичак на теразијама Правде је врло осетљив: он стално балансира када се на тасове стављају и најмањи докази. Он се умирује када на једној страни претегну сигурнији, потпунији или потпуно веродостојни докази. Али, судији није лако, понекад и веома тешко, да одабере или разлучи шта иде у корист једног таса а шта у корист другог. У конгломерату доказа који се обилато нуде судији, често се налазе и они који *на први поглед* само изгледају као докази. Утврдити да ли они заиста само изгледају као докази или су они то и *de facto*, понекад је сувише тешко и поред најбрижљивије оцене од стране судије. А он дели правду: тај конгломерат понуђених доказа заиста му веома отежава за какву ће се одлуку одлучити. Заиста, несумњиво тежак и морално одговоран посао. Ту судији може много да олакша адвокат, а то је његова правна и морална обавеза. То је категорички императив социјалистичког морала.

Свуда у међусобном контактирању људи савест игра доминантну улогу. Она је од примарног значаја. Она је господар људских мотива при одлучивању да ли да се понаша овако или онако, у ком правцу ће да усмери своју делатност. Мотив је заробљеник савести. А шта мотивише судију да донесе одлуку којом ће да уважи захтев, односно да га одбије? Ништа друго него да пронађе правду и да саопшти онима који су заинтересовани. На такву га одлуку присиљавају важни фактори: функција коју обавља, докази којима располаже у конкретном случају, жеља и воља да пронађе правду. На такву одлуку га је инспирисало стручно знање кроз брижљиву оцenu изведених доказа и савест као непогрешиви регистратор људских поступака и врховни судија судије.

Ето тако: судија се налази у врло деликатном положају, али и у узвишеном. Он је важан фактор у једном друштву. Да ли је адвокат у лакшем положају од судије у конкретном случају, о коме се на суду одлучује? Чини се да су им тешкоће подједнаке: и адвокат оцењује све изведене доказе, а не само свог клијента. И њега мотивише исто оно што и судију, да се пронађе истина. И он се потчињава својој савести, која му диктира како да поступа. Међутим, стоји још једна истина: адвокат *предлаже*, понекад, и оне доказе у које није баш сасвим сигуран да могу произвести правно дејство. То он чини, како се обично каже, на захтев свог клијента, али и личног веровања да ипак понуђени доказ може користити странци коју заступа, односно коју брани на суду. Сада се поставља питање: да ли је овде адвокат савесно поступио или је само отежао посао судији. Очигледно ово прво: чим се код њега макар и најмање појавило

веровање да предложеним доказом може да подупре своју тезу, он је поступио у складу са моралом. Чак је дужан да такав предлог учини, па и онда када његов клијент верује да је такав доказ користан, ако за то пружи објективно оправдање.

Међутим, он је дужан да унапред објасни своме клијенту да ли понуђени докази заиста имају доказну снагу или се њима иде само за тим да се одуговлачи парница. У овом другом случају адвокат је дужан да не прихвати инсистирање клијента, па чак, због упорности клијента да понуди такав доказ, да откаже даље заступање. Адвокат изнад свега мора да буде поштен и поштено да заступа клијента, а никако да омета рад судије. Наиме, *увек имајући у виду основне принципе нашег социјалистичког друштва.*

Његова коректност према судији огледа се и у чињеници да предлаже извођење само оних доказа који су корисни за клијента кога заступа, а никако којим се иде на одуговлачење поступка из било којих разлога, јер ово последње *није у складу са социјалистичким моралом.*

Па ипак, мора се признати једна истина: у многим споровима, разрешавајући их, судија се налази у тежем положају од адвоката. Наиме, адвокат се труди да пронађе истину онако исто као и судија, али је судија тај који одлучује шта је истина, а не адвокат. И заиста је теже и за савест далеко осетљивије утврдити шта је истина, дакле делити правду, а не само учествовати у њеном проналажењу.

Доношењем одлуке за коју је уложио своје стручно знање и савест, а то је садржано у самој пресуди, судија је тиме завршио свој посао што се тиче тог конкретног случаја. Међутим, адвокат и даље наставља битку: пише жалбу противу пресуде ако њом није задовољан, или даје одговор на жалбу коју је уложила противна странка. И једно и друго тежак је посао: ако је чињенично стање од стране суда потпуно и истинито утврђено, а то чињенично стање правилно супсумирано под одређени правни пропис или правно правило, онда је тешко такву пресуду оборити. Али, ако судија пропусти да оцени све изведене доказе или их не оцени правилно и потпуно или, напослетку, понуде се нови докази, онда постоје озбиљни изгледи да се пресуда обори. Адвокат лично или по захтеву своје странке често и у жалби нуди такве доказе, али само онда ако за њих није раније знао и ако сматра да су од користи странци.

Да ли је судија љут на адвоката ако му обори пресуду? Такво нерасположење, ако би се и појавило на страни судије, не би било основано. Наиме, и један и други тежи да пронађе истину, да се утврди законитост или правда. Затим, исто је тако чињеница да и један и други може да погреши и поред највећег напора да избегне грешку. Ако им је исти циљ, а евидентно да јесте, онда је недопустива међусобна нетрпељивост или љутња ако је неко од њих на путу ка остварењу тога циља заузео и погрешно становиште. Истина, адвокат се првенствено труди да у спору успе његова странка, али то му не даје право да се

служи недопустивим средствима и да изврше чињенице. Основни циљ једног процеса јесте да се пронађе истина, да се утврди једно право, дакле да се дође до правде. Према томе, и адвокат је правно и морално обавезан да све своје снаге усмери у остварење тога циља. То је задатак и судије, јер „судије окончавају спорове трудећи се да помире право и правичу не бринући се да иду на руку било каквом посебном интересу”.¹

Дакле, пошто се судија и адвокат на одређен начин налазе на истом послу и пошто им је исти циљ, то никако објективно не може да се оправда да се код њих појављује међусобно нерасположење, љутња, интолеранција, па чак и мржња. За такво понашање апсолутно нема никаквог основа.

Контакти између судија и адвоката су неизбежни и то не само у судници, него и иначе. Они су колеге и познаници, могу бити и рођаци, па и пријатељи. Да ли ће судија, због тога, подлећи утицају адвоката и замрачити своју савест приликом доношења одлуке? Страх од тога је потпуно неоснован и сем тога, то је увреда за судију: допушта да је његов евентуални утицај на адвоката слабији, него обрнуто. А то ниједан савестан судија неће допустити. Сем тога, ни адвокатава савест не допушта да врши утицај на судију, јер би и то представљало једно неморално дело. Тешко је, стога, наћи адвоката који би покушао да утиче на судију да донесе овакву или онакву одлуку, а готово је још теже наћи судију који би такав утицај прихватио.

Ако је то тако, а кроз праксу је познато да је баш тако, онда је заиста депласирано дистанцирати једне од других, наиме судије и адвокате. Њихов однос треба да буде колегијалан и другарски. У приватном животу могу бити највећи пријатељи, па чак и сарадници у много чему. То не смета нити би смело да смета да су они у судници само судије и адвокати, да само службено контактирају и да се, такорећи, уопште и не познају. И, посебно, адвокат је дужан да на одређен начин одаје дужно поштовање суду, па према томе и судији. Али, с друге стране, и овај је дужан да има коректан став према адвокату. У судници, иако су сарадници на истом пољу, између њих мора да постоји одређено одстојање, чиме се и ауторитет суда у знатној мери учвршћује, али исто тако и адвоката.

Ако је, овде-онде, било случајева несавесног поступка судије или адвоката у односу на доношењу конкретне одлуке суда, та чињеница се, што је евидентно, ни у ком случају не може генерализовати и послужити као оправдање да се судија и адвокат међусобно дистанцирају. Конкретни случај треба немилосрдно жигосати и актере строго осудити. У датом друштву постоје одређена правила понашања. Према прекршиоцима тих норми изриче се одређена санкција, а прекршилаца у сваком друштву има. Тих прекршилаца, нужно, може бити и код судија и код адвоката, јер су и они људи, а људи нису непогрешиви. Зато ће и они за своје поступке бити похваљивани или

¹ Морис Гарсон: Адвокат и морал, Београд, 1965, стр. 14.

осуђивани у овој или оној форми. А понашање појединих судија или адвоката никако не треба да послужи као разлог да се те две личности, уопште узев, међусобно дистанцирају. Њихове су функције такве да их нагоне да буду сарадници, а где постоји сарадња, ту нема и не би требало да буде сумњичења, неповерења, нетрпељивости, а најмање мржње. Сарадња значи заједнички рад у сврху остварења постављеног циља, а то је изналажење правде. Она не сме да осети интолерантност између адвоката и судије, а још мање мржњу, јер би то могло да доведе чак и до затајивања истине. А тиме би био кажњен и судија и адвокат, али на одређен начин чак и друштво.

Код нас су прокламовани многи нови морални принципи и изграђене нове етичке норме. Социјалистички морал је на далеко вишем степену од претходног буржоаског морала. Његов садржај је друкчији, јер је инкомпатибилан са претходним. Сем тога, и хуманизам је ухватио чврста корена, јер се све окреће према човеку и за човека. Зато је целокупно понашање свесног и савесног човека код нас усклађено и ускладиво са социјалистичким моралом. Значи, фундаментално је измењен однос човека према човеку. Следствено, и однос судије према адвокату и обрнуто. Ако се и један и други свесно и савесно труди да у потпуности одговори својој функцији, а то им социјалистички хуманизам, морал и право императивно налажу, онда и међу њима не може постојати лични антагонизам, дистанцирање или чак и мржња током заједничког деловања на истом пољу. То *социјалистички морал* не познаје, а ако се овде-онде и појави, он оштро осуђује.

Судија заслужује дубоко поштовање, јер је делилац правде. Али, поред тога, он мора заслуживати поштовање и као човек. Нespoјиво је са социјалистичким судијом да има два супротна карактера: један као човек у друштву, а други као судија у судници. Његов карактер мора бити јединствен. Ако једна личност не заслужује поштовање средине у којој живи, онда она није подобна ни за судију. Човек који запоставља социјалистички морал у свом свакодневном понашању не би могао успешно да обавља судијску функцију. Или, бар, то му не би требало допустити. Све то у потпуности важи и за адвоката и његову функцију. Исте услове које мора да испуњава судија, морао би да испуњава и адвокат. Иначе, правда заиста може да затаји.

Има оправдања да се судија поноси што обавља једну узвишену и одговорну друштвену функцију. Али, то му не даје право, нити му социјалистички морал допушта, да се дистанцира од других радних људи, да постане горд, надмен и неприступачан. Он потиче из народа и ради за народ, ради на учвршћењу законитости, а тиме и на усклађивању индивидуалних односа, што је од фундаменталног значаја за друштво. Све му то просто забрањује да се удаљава од народа, да се дистанцира од човека, па се по томе познаје прави социјалистички судија. Све то, без изузетка, важи и за адвоката. Према томе,

какав би требало да буде судија, такав би требало да буде и адвокат. Овде мислимо на њихове моралне квалитете и морално понашање у процесу друштвена живота, али и на стручне способности.

Свако дистанцирање судије и адвоката води обостраној штети и поготово може да буде штетно и по правду, или, бар, да се споро и тешко до ње долази. То се кроз праксу и доказује. Уопште је недопустиво да се, како то каже народна изрека, туку јетрве преко свекрве, а то је инкомпатибилно и са нашим *друштвеним моралом*. Међу њима је допуштена, потребна и веома корисна битка само на правном пољу, на интерпретацији изведених доказа и убрзању да се што пре дође до истине. Овде треба да буду подједнако задовољни како побеђени тако и победилац. У суштини овде нема ни победиоца ни побеђеног, него се само путем те дијалектике дошло до правде, утврдила се истина, што је и примарно. А томе је тежио и судија и адвокат. Ако се заједнички циљ оствари, а овде је циљ утврђење истине, онда се никако не пита, а и депласирано је питати се, ко је више допринео да се дође до циља: судија или адвокат. Пошто је то тако, онда због тога, па и било чега другог током службеног контактирања, нема оправдања ни њиховој међусобној интолеранцији. Напротив, резултат њихова заједничка рада требало би још више да их приближи, да њихову сарадњу учини неразлучном као неминовну нужност.

Каприциозни судија није за судију. Он је у стању својим каприциозним понашањем да доведе до срозавања угледа суда. Сви присутни, а не само адвокат, могу врло лако да уче током процеса да судија испољава каприц према адвокату, или према странкама или према сведоку. И макар какву одлуку да донесе, па чак и до крајности правилну и правичну, његова одлука у очима присутних представља необјективну и инацијску одлуку. А такво схватање је веома штетно за правосуђе. Следствено, недопустиво је да и адвокат пркоси судији и омаловажава његову личност на било који начин. И једно и друго није у складу са *социјалистичким моралом*, а евидентно је да шкоди угледу и судије и адвоката, па према томе и суду и адвокатури. А пракса је и такав однос забележила.

Грађанин има поверење у суд. То поверење може да се успостави и одржава одређеним ауторитетом. А тај ауторитет примарно ствара или обара судија. Наиме, од понашања судије и доношења правичних и законитих пресуда заиста и ауторитет суда се одржава. Тај углед се одржава током судског процеса. Ако је судија неозбиљан, каприциозан и арогантан, онда од угледа суда не остаје ништа. Поверење се у њега неизбежно губи. Последице могу бити чак и катастрофалне. Пољуљан је темељ на који се поставља Правда, њено постоље постаје расклиматано. А једно друштво у коме не постоји Правда или се у њу сумња, није баш тако стабилно. Много значи када грађанин каже да ће путем суда остварити своје право или суд има последњу реч. У његовим је рукама правда и он никоме

неће допустити да је газе. Зато је судија дужан да угледа суда перманентно учвршћује, јер се и тиме обилато одужује друштву које му је поверило узвишену функцију делιοца правде. Исто је то и исто толико и императив адвоката. Тако су се судије и адвокати и овде нашли на истој линији, на истом путу доприноса хармоније у друштву, а тим и његовом прогресу.

Судија који свој позив не обавља с вољом и не сагорева на своме послу, испољава многе недостатке. Један од њих је и слабо, па чак и нестручно образложење пресуде коју је донео. Такав судија даје довољно материјала адвокату да му напада пресуду, па тиме и да је укине. Тиме се и адвокат афирмише као способан, јер често је способност адвоката инволвирана у неспособност судије. Међутим, ако пресуда представља, у неку руку, скраћену дисертацију, онда се таква пресуда тешко обара или је и необорива. Сем тога, онај који је осуђен или онај који изгуби спор, оправдано хоће да зна на основу којих је доказа донета таква пресуда, наиме, зашто је баш таква пресуда донета а не другачија. Ако се то из образложења пресуде не види, онда се обично каже да је „судија ту ствар преломио преко колена“. А то је негативна оцена и њу треба на сваки начин избегавати. Све то важи и за адвоката када пише жалбу. Кроз жалбу је дужан да се заложи за свог клијента, чак и онда када сумња да ће пресуду оборити. Управо баш се тада треба изванредно заложити, јер увек постоји могућност, или се она бар не искључује, да другостепени суд уважи жалбу, ако не у целини онда бар делимично.

Судија! Сама та реч много значи. Она буди наду код заинтересованих лица да ће помоћу њега остварити своје право које му је са било чије стране угрожено. Она изазива осећање да је то човек непристрасан, да ће своје одлуке доносити по закону и у складу са садржајем социјалистичког морала, да се у тој одлуци садржи и савест судије, па је зато имун према свему што се збива око њега и ван предмета који треба да реши. Заиста, та реч значи много. Зато су судије и адвокати дужни, јер им је то категорички императив друштва, да се на сваки могући начин труде да та реч и даље задржи, па још и снажније учврсти њен наведени смисао. Свако одступање од тог категоричког императива значи да судија и адвокат нису дорасли свом позиву или га нису довољно схватили, или им је, напослетку, савест затајила. Не сме се, наиме, запоставити оно што је битно у једном друштву, што представља његову велику вредност. Томе се противе и социјалистички морални принципи, али и правне норме.

Код нас је већ давно нестала она стара крилатица: све зависи од судије односно адвоката. Истина, од њих током процеса зависи много штошта, али никако све. Од адвоката зависи које ће доказе за своју тезу да пружи судији. Али од њега не зависи како ће судија да оцени те доказе, па према томе да ли ће их прихватити или одбацити. Ако има довољно доказа за једну

битну чињеницу од које зависи исход процеса, онда од судије не зависи какав ће бити исход. Он је, наиме, у обавези да на основу тог доказа донесе пресуду. Аргументација детерминише пресуду. У противном се излаже опасности да другостепени суд преиначи пресуду и прихвати изведене доказе као основу за доношење друкчије пресуде. То је, пак, минус за судију. А неће ниједан савестан судија да се свесно излаже оваквој непријатности.

Исто тако, код нас је дефинитивно нестала још једна стара крилатица: то ће адвокат удесити са судијом. Та прљава крилатица је владала у буржоаском друштву. И што је још прљавије, адвокат се није ни стидео што је у могућности да ствар „удеси са судијом”. Разуме се, далеко смо од тога да то генералишемо, али је било таквих адвоката и судија, што се статистиком доказује. Наш *социјалистички морал* се противи оваквим односима адвоката и судије. Додуше, то је и кривично дело. Али, с друге стране, ни наш човек данас не тражи од адвоката да ствар „удеси са судијом”, него да му легално помогне да оствари своје право на закону основано. Но, не би требало испустити из вида и ову чињеницу: наш судија никако не би ни пристао да прихвати „удешавање” исто онако као што ни адвокат никада не би ни покушао да му то и понуди. И један и други је свестан да је то прљав посао, а није достојно да се судија и адвокат баве прљавим пословима. Сем тога, они би без милосрђа били избачени из свих друштвених функција.

Када судија и адвокат довољно схвате дух нових друштвених етичких норми, кад сагледају тенденцију новог садржаја морала и суштину својих функција, онда је сигурно да ће ићи руку под руку, па међу њима нема и не може бити личних сукоба током процеса на суду. У судници су судија и адвокат. Ван ње они су личности као и сваке друге: заједно могу чинити излете, седети у гостионици за истим столом, један другог чашћавати кафом, шалити се итд. То је захтев нашег века и у складу је са *социјалистичким моралом*. Судија мора да представља оличење поштења. Исто тако и адвокат. Пошто је то тако, онда се међу њима искључује могућност личног сукоба.

Није редак случај да судију и адвоката везује неки лични однос, а који није у било каквом односу са судом. Основна друштвена етичка норма нашег друштва за овакве случајеве гласи: ни речи не треба рећи о парницама или одбрани клијента чији ће процес да води тај судија. О одбрани, односно датом спору, они могу једино да разговарају у судници током процеса и то искључиво службено.

„Најлепше вршење човечје природе јесте делити правду”, рекао је Волтер. Али, треба додати и то, да је то истовремено једна од најтежих и најодговорнијих дужности, првенствено одговорне пред својом савешћу, а савест чини човека човеком. Адвокат је дужан да то има у виду и да цени. Међутим, Вол-

тер је и ово рекао: „Волео бих да будем адвокат: то је најлепши позив на свету“. Наравно и један од најтежих и најодговорнијих. Судија би требало то да има у виду и да цени. Дакле, два најлепша и два наузвишенија позива захтевају међу њима да мора владати хармонија. Нужна је сарадња да би та два позива успешно одговорила својој сврси. Они се, према својој природи, морају допуњавати, сарађивати и међусобно уважавати. Рушењем угледа једног, готово да се истовремено тиме руши и углед другог. А друштво захтева да та два позива остану на достојној висини.

Колегијалан однос између судије и адвоката нужен је у једној готово свакодневној појави. Наиме, често се дешава да је адвокат приморан да замоли судију да са почетком расправе, односно претреса мало причека, јер је заузет на другој страни. Али, с друге стране, и адвокат мора да буде коректан, ако судија из било којих разлога закасни са почетком расправе, што није баш тако редак случај. И ту се испољава њихова сарадња. „Односи међу адвокатима, искључујући поједине случајеве, углавном су добри, колегијални и конструктивни, а и адвоката са судијама, и свим другим органима и лицима пред којима адвокати обављају своју дужност, добри су и задовољавајући”.²

Могли бисмо да завршимо овим текстом: „Ако ми немамо великих одвјетника, немамо ни великих судија”.³

² Извештај Адвокатске коморе БиХ на 19. скупштини 1967, стр. 12.

³ Др Александар Бадај, бивши одвјетник, а касније председник Стола седморице у Загребу: Какви закони такви и одвјетници, „Одвјетник”, број 5—6 за 1933. годину, стр. 10.

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Никола Воргић

ПОСТУПАК ПРЕД СУДОВИМА УДРУЖЕНОГ РАДА

(приказ закона)

Претходне напомене

У квалитативно новом приступу већ раније отвореним процесима подруштљавања и преображаја судске функције, нови Устав је изричит у ставу да, поред редовних судова као органа државне власти, судску функцију — у јединственом систему власти и самоуправљања радничке класе и свих радних људи — врше и самоуправни судови.¹ Посебно место међу њима имају судови удруженог рада, као засебна уставна институција и категорија. Њихов је општи задатак, судска заштита самоуправних односа у удруженом раду и друштвене својине као материјалне основе самоуправљања.

У вршењу своје судске функције, судови удруженог рада одлучују о споровима из друштвено-економских и других самоуправних односа у границама надлежности утврђене Уставом и Законом.² Спорови из друштвено-економских и других самоуправних односа у надлежности судова удруженог рада су и разноврсни и хетерогени. И то како по предмету, тако и по функцији суда. Она се креће од примене до стварања права; од констатације до креације; од арбитража до оцене зако-

¹ Чл. 217. Устава СФРЈ Југославије („Службени лист СФРЈ”, бр. 9/1974); исто у члану 240. Устава САП Војводине („Службени лист САПВ”, бр. 4/1974). Ближе о природи самоуправних судова, посебно о судовима удруженог рада: Б. Познић, Поводом Закона о судовима удруженог рада, *Анали Правног факултета у Београду*, бр. 4/1974; И. Матовић, *Судови удруженог рада као инструмент самоуправног рјешавања спорова из друштвено-економских и других самоуправних односа у удруженом раду*, *Наша законитост*, бр. 10/1974; Б. Калезић, *Судови удруженог рада*, *Радни односи и самоуправљање*, бр. 7—8/1974; Др Б. Ругље, *Поступак пред судовима удруженог рада*, *Информатор*, бр. 2171/1974, у којим радовима су обрађена и одређена питања из поступка пред судовима удруженог рада.

² Чл. 226. Устава СФРЈ; идентичан члан 249. Устава САПВ. Надлежност судова удруженог рада је ближе и прецизно регулисана Савезним законом о судовима удруженог рада — члан 18, 19, 46 („Службени лист СФРЈ”, бр. 24/1974) у једној комбинацији каузалног и персоналног критеријума (Матовић).

нитости одређених аката. Све то овим судовима даје и посебну физиономију и на један битан начин опредељује њима одговарајућа правила поступања.

У настојањима да се принципи поступка доведу у склад са природом спорова из самоуправних односа (која по себи претпостављају једну мекшу и еластичну али закониту и логичну процедуру) правила поступања (процесне норме) пред судовима удруженог рада требало би да су конципирана и дата на један релативно нов начин; бар у основној идеји и принципијелној интенцији. Закон наима, не би смео да пропише детаљно и круто шта све суд може, сме или мора предузети; не тражи да обухвати конкретне и непосредне одговоре на сва питања која пракса може поставити. Он би морао да се ограничава на то да утврди битне инструменте, основна начела и крајње оквири („рамове“) неопходне за обезбеђење једног стандарда законитости (легалитета). У тим оквирима законодавац треба да остави суду један релативно широк простор да своје процесне активности и радне методе на путу до законите и правилне одлуке саображава природи предмета и околностима случаја. Дајући само основне директиве за рад, законодавац у ствари треба да препусти суду да, на један активан и креативан начин, утврди норму за конкретну правну ситуацију. Наравно, имајући увек у виду начелне основе поступка, његову сврху и природу односа.³ То су иначе правно-политички захтеви савремене законодавне полигике у домену процесног права.

Приметиће се да спорови пред судом удруженог рада и јесу и нису спорови у једном стандардном значењу овог појма.⁴ Они јесу спорови уколико настају у резултату одређених претензија или захтева у остваривању самоуправљања или као резултат неслагања и разлика у садржају и дејствима појединих самоуправних ситуација, стања и односа. Али они најчешће нису спорови чији би се садржај исцрпљивао или сводио само на сукоб оних који се, са супротним интересима и улогама, споре око неког права. Овде је у великом делу „спорних“ ствари реч о захтевима и настојањима да се одређено стање или однос доведу у склад са начелима самоуправног соција-

³ Матовић: *op. cit.*, стр. 959. Суд удруженог рада ће се свакако руководити „начелима самоуправног социјалистичког друштва“, али ће он моћи судити само на основу Устава, закона и самоуправних општих аката; па и кад уређује односе он ипак не може тражити решења изван законских и уставних оквира.

⁴ Тешко би било, бар у целини, прихватити становиште (Матовић, Ругље) да спорови пред судом удруженог рада односно из самоуправних односа и нису спорови, јер „нема супротних интереса нити њихових процесних носилаца“. Нама изгледа да управо из супротности интереса на нивоу учесника и долази до спора — и у материјално и у формално техничком смислу — и потребе за судском интервенцијом. Судска функција без идеје спора је само ограничено могућа и прихватљива. Не може се испустити при свему томе из вида да ни самоуправно социјалистичко друштво није безконфликтно друштво; па и у оквирима и односима удруженог рада.

листичког друштва, израженим кроз уставе, законе и друга општа акта. Или: да се нађе ауторитативно решење које учесници нису у механизму међусобних односа успели да усагласе. У том погледу се суд удруженог рада појављује и као један институционални облик и простор за активно и ангажовано превазилажење тешкоћа у самоуправним односима и то више на једној кооперативној основи а мање као судски орган који пасивно и утврђује шта је право у конкретном случају. Не би било неспојиво са природом делокруга и начина рада ових судова да се они на одређени начин схвате и као интегрални део удруженог рада; или, да би у том правцу могао или требао да се креће њихов даљи развој.

Поступак пред судовима удруженог рада регулисан је Законом о судовима удруженог рада („Службени лист СФРЈ”, бр. 24/1974).

По себи се разуме да ће тек пракса примене закона дати реалну и тачну оцену принципа на којима је грађен и определити, па и кориговати праву садржину појединих решења. Највише што се у овом тренутку може (ови судови још нису организовани) јесте да се на један релативно систематски и систематичан начин изложи (прикажу) начела и главнија решења, онако како су она у закону дата, уз местимична објашњења и додиривање неких нејасних и спорних места. Па и то само на један више мање сумаран начин и без претензија на потпуност и дефинитивност.

Супсидијерна примена Закона о парничном поступку (чл. 13)

Иако би на први поглед (следећи текст Закона) могло и тако да изгледа, поступак пред судом удруженог рада (кад се посматра са гледишта целине његовог делокруга) није посебан парнични поступак. Парнични поступак и поступак пред судовима удруженог рада су, другим речима, одвојени и засебни поступци који се, *grosso modo*, разликују како по предмету правне заштите, тако и по основним процесним начелима и инструментима и положају процесних субјеката. Између њих, разуме се, постоје и одређене везе и интерференције у читавом низу питања и односа.

Закон о судовима удруженог рада, речено је већ, не регулише целину поступка; он даје само његове основне и битне карактеристике које опредељују физиономију и прецизирају главнија решења. У погледу других правила поступања упућује на Закон о парничном поступку. Но не на сва његова правила и не на њихову непосредну примену у поступку пред судовима удруженог рада. Законско је правило (чл. 13) да се у поступку пред судовима удруженог рада примењују одредбе главе прве до двадесет четврте Закона о парничном поступку, уколико а) одговарају природи спора и ако б) нису супротне одредбама Закона о судовима удруженог рада.

Како се да разумети, у поступку пред судовима удруженог рада примењиваће се супсидијерно само одређена правила парничног поступка и под одређеним условима. Није за то довољно да једно процесно питање, ситуација или однос није регулисан Законом о судовима удруженог рада. Томе мора да се интерполира оцена суда да одредба Закона о парничном поступку која треба да се примени одговара природи спора и да није супротна одредбама Закона о судовима удруженог рада.

На први поглед решење је доста јасно и логично. Али се ипак и са једног и са другог становишта могу појавити одређени проблеми и поставити нека питања.

Нема никакве сумње да ће се у сваком спору пред судом удруженог рада, по овом основу, увек користити или моћи примењивати она правила парничног поступка која имају претежно технички карактер (достављање, записници и сл.) и која су, *pot a bene*, иста или готово иста у свим поступцима. Исто тако је јасно да се неке одредбе Закона о парничном поступку из наведеног подручја никада неће примењивати у поступку пред судом удруженог рада (нпр. пресуда због изостанка, одрицање од захтева и сл.). Но оно што захтева да се начелно размотри јесте да ће се одредбе Закона о парничном поступку моћи примењивати пред судовима удруженог рада само у одређеној врсти спорова из његове надлежности. Практично ће то бити само они спорови из делокруга судова удруженог рада који су преузети из јурисдикције парничних судова (судови опште надлежности и привредни судови). За њих се извесно може рећи да суплеторне одредбе Закона о парничном поступку одговарају „природи спора”; наравно ако природа односа у питању није претрпела битније трансформације у самоуправном преображају друштвених односа. У овој врсти спорова ће дакле супсидијерна примена правила парничног поступка (ако су испуњени законски услови) за судију бити директно обавезна.

Приметиће се међутим да читава једна скала спорова из надлежности судова удруженог рада није до сада била у јурисдикцији парничних судова, нити ови спорови имају уопште обележја ствари из њихове надлежности. То ће, глобално узето, бити спорови који су до сада били у надлежности уставних судова или у делокругу управних органа и по својој природи су ближи одговарајућим поступцима. Исто тако и они спорови који произилазе из новоуспостављених односа у складу са уставним променама.

Чини се довољно јасним и без подробнијег образложења, да у вези са овим и оваквим споровима уопште не долази у обзир супсидијерна примена правила парничног поступка; она начелно не могу инструментално одговарати природи ових односа. Она поготово нису употребљива у делокругу суда удруженог рада кад он ауторитетом своје функције и друштвеног положаја уређује односе међу учесницима или у томе арбитрира. Другим речима, када је поступак пред судом удруженог рада у ствари једна фаза — наставак у поступку споразумевања и договарања заинтересованих учесника.

Питање је која правила и на који начин ће моћи у тим ситуацијама и случајевима да се примене, ако за решење спорне ствари нису довољне одредбе Закона о судовима удруженог рада? Блаже и прецизније: ако се законодавац изричито ограничио само на супсидијерну примену (под одређеним условима) одговарајућих одредаба Закона о парничном поступку, питање је да ли ће судија, следећи идеју законодавца о везивању суплеторних правила за природу спора, сходно или на други начин моћи да примени одговарајуће одредбе Закона о општем управном поступку односно правила поступка у споровима пред уставним судом. Посебно је осетљиво питање како ће суд поступати у случају када треба да уреди односе у којима између учесника није постигнута сагласност (чл. 34).

У једном начелном приступу, ако сваки поступак принципно мора да буде инструментално адекватан природи односа (спора), онда судија у овим случајевима нема другог избора. Он, додуше, за то нема ослонаца у закону али га има у општим правилима о попуњавању празнина. Истина, могло би да се каже да је законодавац изричитим упућивањем само на супсидијерну примену одредаба Закона о парничном поступку искључио могућност решавања ових питања по општим правилима о интерпретацији извора и попуњавању празнине. Али, исто тако, и да је законодавац само на један директиван начин и у споровима чијој природи то одговара (првенствено) упутио на супсидијерну примену Закона о парничном поступку; одредио, другим речима, само неку врсту редоследа и правца у тражењу извора, не искључујући друге методе и могућности онда кад по природи спора наведена суплеторна правила не долазе у обзир за примену. Управо то и јесте оно подручје у коме суд удруженог рада треба да у остваривању принципа (процесних начела) на којима је конципиран поступак по Закону о судовима удруженог рада, односно на тим основама и у тим оквирима, изнађе конкретно решење (норму) и правило праксе. Да ли суплеторно из постојећих правила других поступака, њиховом адаптацијом или оригинално зависиће од природе конкретног захтева и спора. Није, шта више, незамисливо да се кроз обједињавање праксе судова удруженог рада (чл. 17) формулишу и потом кодификују и нека општија правила у овом погледу; па и посебна правила за поједине врсте или групе спорова из иначе веома широке и хетерогене номенклатуре његовог делокруга, за коју је тешко — осим начела и битних инструмената — и утврдити јединствену процедуру. То би могло, поред природе спорова и инструменталне вредности процедуре, да буде брањено њиховом самоуправном (недржавном) природом и чињеницом да судови удруженог рада, за разлику од других самоуправних судова чине одређени подсистем у оквиру целине судског система. Наравно и са једним мање формалним и адекватнијим приступом проблему законитости (легалитета) но што је просто подвођење под норму и хијерархије норми; односно његовом дубљем садржају, смислу и дејству.

У даљој анализи овог питања извесна објашњења захтева и онај део одредбе чл. 13. Закона о судовима удруженог рада по коме ће се супсидијерно моћи примењивати оне одредбе Закона о парничном поступку које „нису у супротности одредбама овог закона”. Проблема, наравно, нема (што не значи да не може бити разлике у оценама) ако су одређени принципи (процесна начела) или поједине одредбе у међусобној супротности; ако једна искључује другу. Правило је јасно: у поступку пред судовима удруженог рада искључена је примена супротних одредаба Закона о парничном поступку, — било да је реч о њиховом садржају или дејству. Али питање ипак није тако једноставно. Како се наиме, проблем у овом правцу има решавати ако није реч о компарацији начела или појединих одредаба већ целине установа (института)? Каква је солуција ако је Закон о судовима удруженог рада регулисао један процесни институт, али тако да није обухватио све његове појмовне елементе и дејства како су она дата у парничном поступку?

На пример: Закон је регулисао институт понављања поступка пред судовима удруженог рада али је *expressis verbis* предвидео само стадијум и *iudicium rescidens*, не и стадијум *iudicium rescissorium*. Да ли то значи да ће се, у случају понављања поступка пред судовима удруженог рада, по укидању раније одлуке, поступак наставити расправљањем о предмету спора и доношењем нове одлуке или заинтересовани може само новим предлогом остварити своје право.⁵ Две су солуције *in abstracto* могуће: да је реч о празнини па супротности (и уже, и шире узето) нема; треба применити суплеторну одредбу по чл. 13. или по општим правилима; за општи изглед посматраног аспекта проблема је то тренутно свеједно. Али и да је реч о друкчијој садржини и дејству истоименог института, па је управо с позивом на такву супротност искључена супсидијерна примена одредаба Закона о парничном поступку.

Не улазећи овде у подробију анализу појединости конкретног питања (о чему ће бити речи доцније) може се већ из реченог видети да и кад се анализа врши кроз призму супротности одредаба, захтеваће напор да се проблеми тумачењем тачно реше.

Остављајући по страни друге моменте, могуће аспекте и проблеме у овом правцу, показује се већ из до сада реченог да изложено решење није ни довољно, ни адекватно. Оно је и једнострано и парцијално. Може у крајњој линији да се прими као привремено решење; поступак пред судовима удруженог рада не може се дефинитивно уобличити и уобличавати таквом еклектичком комбинацијом ова два поступка; односно, само са наслоном на парнични поступак. Друго је питање да ли поступак пред судовима удруженог рада може да се схвати као део шире целине грађанског процесног права, имајући нарочито у виду природу и начела ванпарничног поступка. То остаје да се једном подробијом теоријском анализом разјасни.

⁵ Познић: *op. cit.*, стр. 452.

Учесници у поступку

Учесник у поступку пред судом удруженог рада је онај ко је покренуо поступак, као и сваки онај ко је носилац права и дужности у односу о коме се у поступку одалучује (чл. 24).

Две су групе субјеката друштвено-економских и других самоуправних односа који могу бити учесници у споровима пред судом удруженог рада.

То ће, најпре, бити они који могу бити односно јесу носиоци права и дужности у самоуправном односу у удруженом раду о коме се пред судом расправља. Међу њима се могу даље разликовати: они којима је повређено неко њихово самоуправно право и они који су субјекти односа у питању, без обзира да ли је непосредно повређено неко њихово самоуправно право. Први учествују у поступку ради заштите свог самоуправног права; други, ради заштите самоуправљања и друштвене својине у организацији, заједници односно другом друштвеном правном лицу у којима имају право самоуправљања. Легитимација првих је стварна (материјално-правна); других процесна (интересна).

Учесник у поступку ради заштите свог самоуправног права може бити: поједини радник у организацији удруженог рада,⁶ самоуправној интересној заједници односно другом друштвено-правном лицу (чл. 23, ст. 2), те грађанско-правно лице односно радна заједница у том правном лицу (чл. 23, ст. 4). Ради заштите самоуправљања и друштвене својине у организацији којој припадају односно у којој имају право самоуправљања могу се као учесници у поступку појавити: радник, орган самоуправне радничке контроле односно радна заједница у организацији удруженог рада, самоуправној интересној заједници и другом друштвено-правном лицу, као и те организације, заједнице и друга друштвено-правна лица (чл. 23, ст. 1), те појединац или правно лице које има самоуправно право у самоуправној интересној заједници или основној заједници и јединици у њеном саставу (чл. 23, ст. 3).

У другу групу учесника спадају: друштвено-политичка заједница, друштвени правобранилац самоуправљања и статутом овлашћена синдикална организација (чл. 24, ст. 2).⁷ Они као

⁶ Треба узети односно имати у виду да то може бити и кандидат на конкурс који нема својство радника у удруженом раду, али сматра да су повређена правила поступка за стицање својства радника, односно да изабрани кандидат не испуњава услове (чл. 63. Закона о међусобним односима радника у удруженом раду). За подношење предлога од стране радника Закон о судовима удруженог рада захтева испуњење једне посебне процесне претпоставке: радник може поднети предлог суду у року од 30 дана од дана обраћања надлежном органу у организацији удруженог рада, самоуправној интересној заједници ради отклањања повреде његовог самоуправног права (чл. 23/2).

⁷ Према Уставу (чл. 122/2 Устава СФРЈ) синдикална организација може покренути поступак пред судом удруженог рада у случају да не потпише односно у случају спора око закључивања самоуправног споразума о међусобним односима радника у удруженом раду, те самоуправног споразума о распоређивању дохотка и расподели средстава за личне дохотке.

носиоци општедруштвеног интереса могу учествовати у сваком поступку пред судом удруженог рада и кад он није покренут њиховим предлогом. Довољно ће бити да за то пријаве своје учешће.

Посебно место међу њима има друштвени правобранилац самоуправљања.

Друштвени правобранилац самоуправљања има право да покрене поступак пред судом удруженог рада увек кад је у питању заштита самоуправних права радних људи и друштвене својине (чл. 23, ст. 5). Поред тога, он у поступку пред судом удруженог рада има право: да буде обавештен и обавештаван о сваком поступку који је пред судом покренут (чл. 25); да поднесе предлог за одређивање привремене мере (чл. 30); да поднесе жалбу против одлуке суда и кад у спору није био процесни субјект (чл. 35, ст. 2); да поднесе предлог за понављање поступка у таквом спору (чл. 39); и, да изјави противљење закљученом поравнању односно изјави жалбу против одлуке којом се оно одобрава (чл. 32, ст. 3. и 4).

У поступку пред судом удруженог рада радник је процесно способан и кад није пунолетан али само у спору из међусобних односа у удруженом раду иако у поступку учествује ради заштите свог самоуправног права (чл. 26).

Будући није заснован на шеми тужилац-туженик, спор пред судом удруженог рада може бити и „вишестраначки“. Спор пред судом удруженог рада није ограничен само на ситуацију кад су у колизији два посебна интереса. Иако у одређеном јединству, у самоуправном односу може постојати супротност интереса и између више субјеката. Суд је дужан да води рачуна о томе ко је све учесник у неком спору и да омогући свима да у њему активно учествују. Противно може бити разлог за понављање поступка.

Покретање поступка

Поступак пред судом удруженог рада покреће се предлогом. На доношење предлога су овлашћени учесници (субјекти) из чл. 23, ст. 1, 2, 3, 4. и 5. Закона. Инструктивно, предлог којим се поступак покреће треба да садржи: означавање спорног односа о коме суд треба да донесе одлуку; наводе о чињеницама од значаја за доношење одлуке; и, доказе којима се ти наводи потврђују (чл. 23, ст. 6). Законско је правило да предлог којим се покреће поступак од стране учесника који га подноси не ради заштите свог права, већ ради заштите самоуправљања и друштвене својине у организацији, заједници односно другом друштвено-правном лицу у коме имају право самоуправљања (чл. 23, ст. 1) може да садржи и одређени захтев за решење спорног односа (чл. 23, ст. 7). Сваки учесник у поступку може иначе до закључења расправе да стави захтев за решење спорног односа; исто тако и да већ стављени захтев преиначи без пристанка другог или других учесника (чл. 29).

За покретање поступка пред судом удруженог рада није дакле потребан и захтев одређеног садржаја за решење спора. Довољно ће за то бити само предлог као иницијална процесна радња и процесни захтев за пружање правне заштите односно захтева за одлуку као такву. Из тога би произилазило да је суд удруженог рада дужан да мериторно одлучи о ствари и кад никакав одређени захтев о томе како треба да одлучи није стављен.⁸

Иако доста јасна и принципијелно компатибилна природи спорова о којима је реч, ова интерпретација није без спорних места која захтевају објашњење.

По тексту Закона (чл. 23, ст. 7) би наине могло изгледати да само предлог оних учесника у поступку пред судом удруженог рада који се обраћају суду ради заштите самоуправљања и друштвене својине у организацији у којој имају право самоуправљања (чл. 23, ст. 1) може да садржи и одређени захтев за решење спора. Таква интерпретација би, међутим, тешко била прихватљива и објашњива. Поготову у односу на оне који су овлашћени да поднесу предлог ради заштите неког свог права. Чини се да је ствар управо обрнута. По природи ствари, предлагачи о којима је реч предлогом просто указују на повреду самоуправљања и друштвене својине. Њихов предлог има више рекламациони карактер пријаве. Они не иницирају поступак ради заштите свог права, па следствено и не могу имати или истицати неки „свој“ захтев. Управо их зато Закон посебно и у том правцу овлашћује; да, дакле, не само могу да поднесу предлог, већ и да предложи одређено решење.

Ако се то прихвати као тачно, онда треба узети да сваки предлог за покретање поступка пред судом удруженог рада може да садржи и захтев за решење спорног случаја на одређени начин. Чини се, шта више, да би сваки предлог којим се поступак покреће ради заштите повређеног или угроженог права, не само могао већ и требао да садржи захтев одређеног садржаја. То већ стога што из односа о којима је сада реч може *in concreto* бити више захтева и да они могу бити међу собом и кумулативни, и алтернативни, и контрерни, и евентуални. Не би било у функцији суда да одређује или изналази коју и какву заштиту свог права предлагач заправо остварује; коју и какву одлуку очекује.

И кад би се ипак узело да, *stricto sensu*, и у овим случајевима заштите самоуправних права предлог не мора да садржи и захтев за решење спорног случаја на одређени начин, то се не би могло са сигурношћу тврдити са гледишта окончања поступка. Закон је изричит у ставу (чл. 26, ст. 1) да је суд дужан „да потпуно и истинито утврди чињенице од којих зависи основаност захтева“. Законско је правило (чл. 9, ст. 1) да „суд удруженог рада одлучује о захтеву учесника у поступку, по правилу,

⁸ Познић: *op. cit.*, стр. 449, налазећи у крајњој анализи да је у питању једна редакцијска неусклађеност и да у ствари сваки предлог треба да садржи захтев. Матовић је, међутим, мишљења (*op. cit.*, стр. 968) да је суд увек, дакле кад и уопште нема захтева дужан поступити по предлогу и спорни однос расправити односно о ствари одлучити.

на основу усмене, непосредне и јавне расправе, ако законом није друкчије одређено". Суд удруженог рада дакле утврђује релевантне чињенице ради оцене основаности захтева; он одлучује о захтеву.⁹

Није при том битно да ли је захтев формулисан већ у предлогу или је стављен током поступка односно до закључења расправе пред судом.

Према томе, само предлог учесника у поступку који се обраћају суду ради заштите самоуправљања и друштвене својине у организацији којој припадају (чл. 23, ст. 1) — независно од тога да ли је повређено неко њихово право — може али не мора да садржи и захтев одређеног садржаја (чл. 23, ст. 6. и 7). И само би за тај случај могло да се узме да суд удруженог рада може мериторно да одлучи и кад никакав одређени захтев о томе како треба да одлучи није стављен.¹⁰ У свим осталим случајевима се за такву солуцију не може наћи ослонаца у Закону.

Друго је питање што суд удруженог рада није везан за захтев учесника у поступку (ако Законом није друкчије одређено — чл. 32). Суд удруженог рада може наиме ићи и више и мање од захтева, а може судити и друкчије. Начело диспозиције у овом погледу не важи. Не пројектује предлагач обим и обавезан правац рада суда. Суд додуше одлучује о основаности захтева али захтевом није везан. Између захтева и одлуке не мора постојати идентитет; што, наравно, не значи да одлука суда може ићи и изван спора који је пред суд изнет. Исто тако ни то да суд може једноставно игнорисати захтеве који су у предлогу или током поступка стављени. Он може ствар друкчије да реши, али мора о сваком захтеву образложено да одлучи.

Ток и главнија начела поступка

Пошто суд удруженог рада прими предлог којим се поступак покреће, дужан је испитати да ли у конкретном случају постоје процесне претпоставке за покретање и вођење поступка. Нарочито: да ли предлагач може имати својство учесника у поступку односно да ли је овлашћен на подношење предлога и, да ли предмет уопште спада у надлежност судова удруженог рада.

⁹ Могло би се, додуше, рећи да је ту реч о захтеву за пружање правне заштите као таквом, али би онда тешко било објаснити разликовање предлога и захтева у тексту Закона или ствар свести на редакцијске неусклађености. Поготову ако се свему томе дода и одредба чл. 39, ст. 1, тач. 5. по којој је разлог за понављање поступка и „ако учесник стекне могућност да употреби правоснажну одлуку која је раније међу истим учесницима донета о истом захтеву“.

¹⁰ Додуше, то можда не би било сасвим коректно са граматичког гледишта (на шта указује Познић), али мислимо основаног са гледишта природе спорова које покрећу ови учесници и сврхе поступка у целини.

Ако суд коме је предлог поднесен утврди да предлагач није на то овлашћен и да не може имати својство учесника у поступку пред судом удруженог рада, он ће предлог одбацити. Није сасвим извесно да ли ће суд поступити на исти начин ако утврди да ствар уопште не спада у јурисдикцију судова удруженог рада већ редовних (парничних) судова.

У прилог одбацивања предлога говорила би околност да је у питању засебна врста судова — самоуправно судство. Није дакле реч о питању надлежности у оквиру исте врсте судова. Предлог којим се покреће поступак, нарочито кад обухвата више учесника, није идентичан са тужбом и не може да је замени. Али је предлог ипак захтев за пружање правне заштите, коју функцију има и тужба. Он ипак може да буде истог или сличног садржаја као и тужба; бар кад је у питању спор о праву између два учесника. Истина да је реч о различитим судовима али ипак и у крајњој линији у оквиру „јединственог система власти и самоуправљања радничке класе и свих радних људи“. И редовни и самоуправни судови су, другим речима, иако различити, делови јединственог система правне заштите и темеље се на битно истим уставним начелима (независност, самосталност, законитост и др.), што би све могло да се узме као аргумент за супротно решење.¹¹

Суд ће наравно предузети све што је потребно да би се уклониле отклоњиве сметње.

Како је већ речено, суд је дужан да води рачуна о томе ко је све учесник у спору који расправља. Решавање спорова пред судовима удруженог рада претпоставља активно учествовање свих оних који су материјално правно или самоуправно везани за однос у питању. Учесници у поступку пред судом удруженог рада су равноправни; расправљање је контрадикторно. Суд је дужан да, у складу са законом, сваком учеснику пружи могућност да се изјасни о наводима, предлозима и захтевима других учесника у поступку (чл. 7). Ако незаконитим поступањем суда учеснику у поступку није била дата могућност да пред судом расправља, поступак ће се по његовом предлогу или предлогу друштвеног правобраниоца самоуправљања поновити (чл. 39, ст. 1, тач. 1). Ако се, међутим, учесник у поступку не користи овим својим правом односно понаша се неактивно, то не спречава суд да ствар расправи и донесе одлуку. Само, суд удруженог рада не може донети неповољну одлуку као непосредну процесну последицу пасивности учесника у поступку. У поступку пред судом удруженог рада не може иначе наступити мировање поступка (чл. 33).

У поступку пред судом удруженог рада начело диспозиције важи веома ограничено. Поступак пред судом удруженог рада покреће се наиме предлогом учесника, али даљи поступак суд води по службеној дужности (чл. 6). Другим речима: начело диспозиције важи у једној комбинацији или прожимању са начелом официјелности.

¹¹ Ову дилему истиче и Матовић: *op. cit.*, стр. 238.

Начело официјелности у смислу Закона о судовима удруженог рада се може разумети тако да суд по својој иницијативи и по службеној дужности предузима процесне радње за које сматра (нађе) да су нужне за спровођење поступка односно прикупљање грађе за одлуку. Такав положај суда не искључује, међутим, иницијативе учесника и њихове дозвољене диспозиције. Али диспозиције (располагања) странака стоје под контролом суда. Суд неће уважити располагање учесника, иначе допуштеним процесним радњама, ако би то материјално-правно било у супротности са принудним прописима или са правилима морала самоуправног социјалистичког друштва или којима се повређују самоуправна права трећих лица (чл. 32, ст. 2). У том случају суд ће, не узимајући у обзир диспозиције учесника наставити поступак и донети одлуку о спорном односу односно захтеву.

Начелно дакле, у границама Закона, учесници ће својим диспозицијама моћи утицати на рад суда; па и на обуставу његових процесних активности. Вођење поступка по службеној дужности тешко би било разумети тако да поступак пред судом удруженог рада, кад једном буде покренут, даље тече независно од тога да ли је предлог повучен.¹²

Начело официјелности изражава се и у другим правцима. Тако ће нпр. другостепени суд по службеној дужности испитати првостепену одлуку у целини, без обзира у ком се делу и из којих разлога она побија, ако је у питању примена принудних прописа или правила морала самоуправног социјалистичког друштва (чл. 37). На исти начин, суд удруженог рада испитује по службеној дужности одлуку унутрашње арбитраже и изван разлога наведених у предлогу, а у границама закона (чл. 51, ст. 2).

Улагање правних лекова је на диспозицији учесника. Против одлуке суда удруженог рада донете у првом степену сваки учесник може поднети жалбу (чл. 35, ст. 1); следствено томе и да је повуче, па и да се одрекне права на улагање жалбе у конкретном спору.¹³ Исто важи и за понављање поступка (чл. 39, ст. 1).

Оно што у вези са овим питањем (у једном ширем смислу) може да буде спорно јесте положај друштвеног правобраниоца самоуправљања. Питање је да ли за његове интервенције у поступку пред судом удруженог рада важи начело опортунитета или легалитета? У питању је његово учешће у споровима о правима из самоуправних односа за које се не може без остатка тврдити да су диспозитивне природе; бар не на начин и у смислу који у том погледу важи за грађанска субјективна права. Њихови носиоци их врше у свом и друштвеном интересу; готово је увек реч о правима и дужностима учесника у једном друштвено-економском и другом самоуправном односу. Одговарало би томе, као и општем положају и функцији друштвеног правобраниоца самоуправљања да је он дужан да покрене посту-

¹² Познић: *op. cit.*, стр. 443.

¹³ Противно Матовић: *op. cit.*, стр. 963 (фуснота 49).

пак или пријави своју интервенцију у поступку пред судом удруженог рада ако је извесно да је дошло до поремећаја самоуправних односа односно повреде самоуправних права. Међутим, пут суда није једини пут уклањања повреда самоуправљања и могућих интервенција друштвеног правобраниоца самоуправљања, нити је он једини орган који је на то овлашћен и позван. Отуда Закон и оставља друштвеном правобраниоцу самоуправљања да цени (употребљен је термин „може”) потребу своје интервенције; она је његово право (овлашћење) али не и санкционисана дужност.¹⁴

У даљем излагању начела треба рећи да суд удруженог рада одлучује о захтеву учесника у поступку, по правилу, на основу усмене, непосредне и јавне расправе, ако Законом није другачије одређено (чл. 9). Он, међутим, може донети одлуку и без усмене расправе на основу исправа и поднесака, ако сматра да за доношење законите и правилне одлуке није потребно усмено расправљање и ако су се учесници у поступку одрекли одржавања усмене расправе (чл. 31). Ако је то у интересу чувања тајне или ако то оправдава заштита посебног интереса друштвене заједнице, може се — одлуком суда — у току целе расправе или једног њеног дела искључити јавност (чл. 9, ст. 2).

Што се тиче начела истраживања истине Закон формулише принцип да је суд удруженог рада дужан да потпуно и истинито утврди чињенице од којих зависи основаност захтева. У поступку пред судом удруженог рада важи истражно начело; не важи расправна максима. Суд је дужан да утврди и чињенице које учесници нису изнели. Он, дакле, може мењати и тему расправљања. Разуме се, само у оквиру објективног идентитета предмета.¹⁵ Суд је дужан да утврди и чињенице које међу учесницима нису спорне; није везан признањем ни чињеница, ни захтева. Суд може да изведе и доказе које учесници нису предложили (чл. 28, ст. 2).

Најзад, имајући у виду сврху поступка суда одлучује како ће у конкретној ствари поступак тећи, које ће чињенице утврђивати, које ће и којим редом доказе извести, као и које ће друге процесне радње предузети.¹⁶

Привремене мере

Првостепени суд удруженог рада може одредити једну или више привремених мера (чл. 30). У току поступка он ће моћи одредити привремену меру по службеној дужности или по предлогу којег од учесника. Али само ако је то потребно ради спречавања или отклањања самовољног поступања којим се теже

¹⁴ У истом смислу и Познић: *op. cit.*, стр. 449.

¹⁵ Матовић: *op. cit.*, стр. 964.

¹⁶ Матовић: *op. cit.*, стр. 965.

нарушава самоуправно право радних људи или друштвена својина.

На предлог друштвеног правобраниоца самоуправљања, привремена мера се, међутим, може одредити и пре покретања поступка. Само је у том случају суд дужан, решењем којим одређује привремену меру, одредити и рок у коме је друштвени правобранилац самоуправљања дужан да покрене поступак. Ако он то не учини у датом року, суд ће *ex offio* изречену меру укинути.

Суд може одредити да жалба против решења којим се одређује привремена мера не задржава извршење.

Споразум о спорном односу — поравнање

Учесници у поступку пред судом удруженог рада могу, до доношења одлуке првостепеног суда, закључити споразум (поравнање) о спорном односу. Али то не могу сви учесници. Поравнање пред судом удруженог рада могу закључити само учесници који су у самоуправном односу о коме тече поступак. По Закону поравнање пред судом удруженог рада не могу закључити: друштвено-политичка заједница, друштвени правобранилац самоуправљања и овлашћена синдикална организација; без обзира да ли су односни поступак покренули или само пријавили своје учешће. Исто тако, за склапање поравнања пред судом удруженог рада нису овлашћени грађанско-правно лице, радна заједница у таквом правном лицу, ни појединац као учесник у поступку (чл. 32, ст. 3).

Поравнање у поступку пред судом удруженог рада је пуноважно када га суд одобри. Суд неће, како је наглашено, одобрити споразум учесника који је противан принудним прописима, правилима морала самоуправног социјалистичког друштва или ако се њиме вребају самоуправна права трећих лица. Није јасно да ли је одлука којом се одобрава поравнање од конститутивног утицаја или има само декларативни значај. Суд није учесник поравнања; споразумевају се учесници. Он има само контролну улогу; цени да ли су учесници прешли границе дозвољених диспозиција својим захтевима и правима. Али, с друге стране, поравнање је пуноважно кад га суд одобри; без тога оно нема дејства.

Пре но што одобри споразум странака, суд је дужан да о његовој садржини обавести друштвеног правобраниоца самоуправљања који може, у року који му суд одреди, да изјави противљење „закљученом” споразуму. Суд наравно није дужан да прихвати евентуално противљење друштвеног правобраниоца самоуправљања, али овај може против одлуке суда којом се одобрава поравнање изјавити жалбу. Он на то има право и кад није изјавио противљење. Странке, наравно, већ по природи поравнања и због одсуства правног интереса не би могле изјавити жалбу против одлуке суда којом се поравнање одобрава.

Ни на који начин се, међутим, не може доводити у питање њихово право да изјаве жалбу против одлуке суда којом он не одобрава њихов споразум о спорном односу.¹⁷

Споразум учесника о спорном односу — поравнање је облик окончања поступка пред судом удруженог рада дозвољеним диспозицијама учесника. Иако о том у Закону нема изричитих одредаба, треба узети да је закључено поравнање пред судом удруженог рада извршни наслов. Наравно само у оним случајевима када би и одлука суда којом се решава о спорном односу била подобна принудном извршењу. Закључено поравнање је, најзад, процесна сметња да се међу истим учесницима и о истом захтеву поведе нови спор (*res iudicata*).

Судске одлуке

Суд удруженог рада одлучује у меритуму спора одлуком (чл. 10, 31. и др.). Закон не прописује садржину одлуке суда удруженог рада. Због хетерогености спорних ствари о којима одлучују судови удруженог рада, њихове одлуке и да не могу у крајњој линији бити једнообразне. Но оне, у сваком случају, морају бити јасне о томе шта је одлучено, као и ваљано образложене.

Судови удруженог рада одлучују на основу устава, закона и самоуправних општих аката (начело независности и законитости). Ако суд удруженог рада сматра да пропис или општи акт који би требало применити није у сагласности са уставом или законом, дужан је да пред надлежним уставним судом покрене поступак за оцењивање уставности односно законитости тог прописа или општег акта (чл. 30). Кад покрене поступак за оцену уставности закона, суд удруженог рада мора застати са поступком до окончања поступка пред уставним судом. Покретање поступка за оцењивање уставности самоуправног општег акта или прописа који није закон, као и за оцењивање законитости ових аката није сметња даљем вођењу поступка.

Одлуке суда удруженог рада којима се уређују односи о којима између учесника није постигнута сагласност (чл. 34, ст. 1, тач. 1, 2. и 3, те ст. 2) имају конститутивно дејство. Оне замењују односно допуњују самоуправни споразум или други самоуправни општи акт односно акт о коме није била постигнута

¹⁷ Матовић: из околности што закон спомиње само право жалбе друштвеног правобраниоца самоуправљања сматра да се из тога може закључити да други учесници не могу изјавити жалбу што не изгледа прихватљиво, за случај негативне одлуке суда. Он иначе сматра да се право моћна одлука суда којом се одобрава поравнање може побијати предлогом за понављање поступка. То из текста Закона не произилази. У чл. 39. је искључиво реч о мериторним одлукама суда о предмету спора, а не о допуштености поравнања иако је и то одлука суда. Овакво питање би се евентуално могло поставити у светлу дискусије о могућим средствима за побијање поравнања које је закључено у заблуди, због принуде или преваре.

сагласност. Делују према свима којих се објективно тичу, без обзира да ли су у поступку узели учешћа.

Поступак пред судом удруженог рада ће се окончати формалном одлуком кад нема услова да се он настави. Иако Закон изричито спомиње решење само у вези са одређивањем привремене мере, треба узети да ће увек кад решава поједина процесна питања суд (као и у парничном поступку) доносити решење.

Одлуке суда удруженог рада имају важност и извршиве су на целој територији СФР Југославије (чл. 10, ст. 2).

Одлуке судова удруженог рада које су подобне за судско извршење (кондемпнаторне), извршују редовни судови по правилима извршног поступка.¹⁸ Суд удруженог рада није извршни суд. Само редовни судови могу спроводити извршење, будући искључиво држава има монопол принуде. Извршење осталих одлука судова удруженог рада (ако су уопште извршиве) обезбеђује надлежна општинска скупштина, која у том циљу примењује мере предвиђене уставом и законом (чл. 54).

Како је већ наглашено, начело законитости је једно од битних начела поступка пред судовима удруженог рада. Мерило рада суда удруженог рада не може да буде друштвени опортунитет или правичност.¹⁹ Али ће се суд удруженог рада ипак морати руководити и објективном целисходношћу решења кад арбитрира или уређује односе међу учесницима. Он нема другог мерила када му устав или закон допушта да сам одлучи између више алтернатива и могућих решења, односно да утврди акта или норму ако учесници нису о томе успели да постигну сагласност. Зато Закон и говори не само о законитој, већ и правилној одлуци суда (чл. 28, ст. 2, чл. 31).

По себи се разуме да је суд у том случају дужан да одлучи у складу са основним принципима самоуправљања на којима је конституисан уставни и политички систем. Она и тада, другим речима, у једном дубљем смислу мора бити законита.

Систем правних лекова — оцена уставности и законитости

Закон о судовима удруженог рада предвиђа редовне и ванредне правне лекове. Као редован правни лек против одлуке суда удруженог рада донете у првом степену предвиђена је жалба; као ванредни — понављање поступка. Захтев за заштиту законитости није предвиђен.

Правоснажне одлуке суда удруженог рада којима се уређују самоуправни односи подлежу, у свако доба док важе, оцени уставности и законитости. Законско је правило (чл. 38) да

¹⁸ Закон није прецизирао: да ли судови опште надлежности или привредни судови. Могло би се узети, према садашњем стању ствари, да ће између њих за то бити надлежан сваки у домену своје раније надлежности у оквиру делокруга судова удруженог рада.

¹⁹ Познић: *op. cit.*, стр. 442.

ако правоснажна одлука суда удруженог рада такве врсте и садржине није у складу са Уставом или Законом, може се пред надлежним уставним судом покренути поступак за оцену њене уставности односно законитости.²⁰

Ж а л б а

Поступак пред судом удруженог рада је двостепен. Изузетак је одлука којом се решава спор о законитости акта скупштине друштвено-политичке заједнице којим се одређује привремена мера према организацији удруженог рада, самоуправној интересној заједници или другој самоуправној организацији. О томе у првом и последњем степену одлучује највиши суд удруженог рада у републици односно аутономној покрајини (чл. 18, ст. 3).

Против одлуке суда удруженог рада донете у првом степену може се уложити жалба у року од 15 дана од дана достављања одлуке (чл. 35). Жалбу може изјавити сваки учесник у поступку као и друштвени правобранилац самоуправљања и онда кад није био учесник у поступку.²¹

Жалба има суспензивно и деволутивно дејство. О благовремености и допуштености жалбе одлучује другостепени суд.

Правило је (чл. 35, ст. 4) да кад је благовремено изјавио жалбу било који учесник, узимају се у разматрање и оне жалбе које нису поднете у законском року. То, међутим, не значи и да жалба једног од учесника користи и другима који одлуку нису напали (*beneficium cohaesionis*). Закон то не предвиђа али би тако и без тога морало бити у случајевима кад одлука само недељиво може да делује према свим носиоцима права и обавеза у спорном односу.

Одлука суда удруженог рада првог степена може се побијати због погрешно или непотпуно утврђеног чињеничног стања, као и због погрешне примене материјалног права. Исто тако и због битних повреда правила поступка, које ће овде имати углавном релативно значење будући се поступак „прилагођава” природи спора.

У принципу, другостепени суд удруженог рада испитује побијану одлуку у оном делу у коме се она жалбом побија. Ако је, међутим, у питању примена принудних прописа или

²⁰ Ове одлуке суда удруженог рада нису у ствари подобне за правоснажност (осим формално) и њена дејства (Матовић: *op. cit.*, стр. 971); оне се „извршују саме од себе” (Познић: *op. cit.*, стр. 450). „Правоснажност” овде заправо има само тај смисао да је одлука суда норма у склопу одговарајућег општег акта; да она важи.

²¹ По тексту Закона би излазило да онај који није учествовао у поступку не може изјавити жалбу, али може тражити понављање поступка — Матовић: *op. cit.*, стр. 972. Отворено је питање у ком року може поднети жалбу друштвени правобранилац самоуправљања: да ли у року од 15 дана од пријема одлуке; у року који тече за друге учеснике а ако има више од тренутка кад истиче последњи рок? Реч је овде о жалби коју он подноси кад није учесник у поступку.

правила морала самоуправног социјалистичког друштва, другостепени суд по службеној дужности испитује првостепену пресуду у целости (чл. 37). Ако то значи да би без обзира на природу спора другостепени суд могао само по жалби учесника кога се то тиче преиначити и непобијани део одлуке првостепеног суда, то представља битно ограничење начела *reformatio in peius*. Одговара, међутим, природи самоуправних односа и спорова.²²

Понављање поступка

Понављање поступка је ванредни правни лек. Он се може изјавити против одлука судова удруженог рада које су постале правоснажне. Стандардно је његова сврха управо уклањање правоснажности, поновно расправљање о предмету спора и доношење нове одлуке. Ово последње није, међутим, за поступке пред судовима удруженог рада сасвим јасно и не може се са већом сигурношћу извести из закона.

Закон наиме предвиђа (чл. 45) да ако веће усвоји предлог за понављање поступка, укинуће одлуку донету у ранијем поступку. Прописа о даљем поступку (осим о могућности улагања жалбе против одлуке о предлогу) у Закону о судовима удруженог рада нема. Да ли то да поновимо — значи да се у поступку пред судовима удруженог рада поступак по предлогу за понављање поступка окончава (исцрпљује) овим стадијумом и да заинтересовани могу само новим предлогом за покретање поступка остваривати своје захтеве? Или ће се, следећи стандардна законска решења и доктринарну интерпретацију понављања поступка, тумачењем, закључити да и овде, по правомоћности одлуке којом се усваја предлог за понављање поступка, поступак треба наставити расправљањем о предмету спора и донети нову одлуку?

Могло би одмах да се каже да, по распрострањеном схватању, само ова друга солуција одговара природи понављања поступка. Јер без стадијума *iudicium rescissorium* то не би било и није понављање поступка, већ нека врста ванредног правног средства за побијање правоснажне судске одлуке које се исцрпљује њеним укидањем. Терминолошка истоветност не би значила и идентитет процесне установе. Радило би се, другим речима, о једној друкчијој физиономији и дејству понављања поступка; само о уклањању препрека да се правоснажно окончани поступак може, додуже поново водити али у новом, одвојеном поступку. Иако не може да се сасвим без резерве прими, за такво објашњење говори више аргумената.

Материја понављања поступка регулисана је главом XXV Закона о парничном поступку која није обухваћена чланом 13. Закона о судовима удруженог рада. По томе основу не може се, дакле, супсидијерном применом правила парничног поступка

²² Познић: *op. cit.*, стр. 451.

наћи оправдања за ресцисерни стадијум понављања поступка. Да није реч о празнини може се, поред разлика у решењима за читав низ појединости, закључивати и из других околности. Тако је Закон о судовима удруженог рада (чл. 39) преузео у готово истоветном тексту разлоге за понављање поступка (осим неуредности заступања) из Закона о парничном поступку. Осим тога је посебно (чл. 40) упутио на Закон о парничном поступку у погледу субјективног рока за покретање поступка. Све то је за супротан случај могао учинити другом редакцијском техником; упутити на одредбе Закона о парничном поступку, а регулисати само евентуална одступања.

Ако се узме да је управо оваквом редакцијом законодавац потпуно регулисао материју понављања поступка пред судовима удруженог рада, не остаје друго до да се закључи да је на нов и друкчији начин решио ово питање. То ће рећи да се у поступку пред судовима удруженог рада понављање поступка исцрпљује укидањем одлуке донете у ранијем поступку. Колико је такво решење основано и рационално, друго је питање.²³

Предлог за понављање поступка може поднети сваки учесник, као и друштвени правобранилац самоуправљања и кад у поступку није учествовао (чл. 39). Разлози за понављање поступка пред судовима удруженог рада су, како је речено, исти они разлози на основу којих се може тражити понављање парничног поступка, изузев уредности заступања (чл. 381, ст. 1, тач. 3. ЗПП). И овде се они могу поделити у три групе: повреде поступка, кривичне радње и нове чињенице односно докази.

Предлог за понављање поступка подноси се увек суду који је донео одлуку у првом степену (чл. 41). Неблаговремен или недозвољен предлог одбацује председник суда без одржавања рочишта (чл. 42, ст. 1). Рочиште за расправљање о предлогу одржава се пред већем; одлуку доноси веће (чл. 43, 44, ст. 1). Председник већа првостепеног суда ће, по одржаном рочишту за расправљање о предлогу, доставити предмет другостепеном суду ради доношења одлуке, ако се разлог за понављање поступка односи искључиво на поступак пред другостепеним судом удруженог рада (чл. 44, ст. 2).

Што се тиче рокова, субјективни рок за подношење предлога за понављање поступка износи 30 дана; објективни рок је две године од дана када је одлука постала правоснажна (чл. 40).

И у овом поступку суд је дужан пружити свим учесницима у поступку и друштвеном правобраниоцу самоуправљања могућност да се о предлогу изјасне. У ту сврху председник суда је дужан да им достави предлог. Сви они имају право да у року од осам дана на њега одговоре (чл. 43, ст. 2).

Најзад, против одлуке о предлогу за понављање поступка која је донета у поступку пред првостепеним судом дозвољена је жалба (чл. 45).

²³ Познић: *op. cit.*, стр. 452 — не спори могућност такве интерпретације али истиче, с правом, да за то не види довољно објашњења.

Рихард Хибш, судија Окружног суда у Новом Саду

ОБУСТАВЕ ПОСТУПКА У КРИВИЧНОМ ПОСТУПКУ ПРЕМА МАЛОЛЕТНИЦИМА

Често се на рачун судова и то у различитим круговима изричу критике због честих обустава поступка у кривичном поступку према малолетнима. Пре но што би одговорили на питање да ли су такве критике оправдане или не, морамо се упознати са подацима о броју обустава према малолетницима, затим са појмом, условима и дејствима обуставе поступка, морамо упоредити овај институт са истим институтом код пунолетника, морамо се упознати са специфичностима кривичног поступка према малолетницима и најзад анализирати све основе обуставе поступка код малолетника. Тек пошто се са свим овим упознамо моћи ћемо да дамо одговор на горе постављено питање.

Број обустава код малолетника

У прилогу на крају чланка дали смо статистички приказ о начину решавања малолетничких предмета код Општинског и Окружног суда Нови Сад у 1971. години. Приказ садржи податке о броју изречених васпитних мера и казни као и о броју обустава и збир истих. Као илустративни, у прилогу узети су подаци Окружног и Општинског суда Нови Сад, из разлога што сматрамо да ови подаци могу послужити као репрезентативни обзиром да су ови судови у Војводини по броју малолетничких предмета били на врху војвођанске статистике.¹ Година 1971. узета је произвољно јер су нам ови статистички подаци стајали на расположењу, но ови подаци углавном не одступају од истих података за остале године.

Већ површним прегледом статистичких података може се уочити да је велик број предмета завршен обуставом. Код тежих

¹ Примера ради Окружни суд Нови Сад је у 1969. години од укупно 493 км предмета окружних судова у Војводини сам имао 223 предмета, а Општински суд у Новом Саду од 826 км предмета општинских судова, имао је 311 предмета у 1969. години.

кривичних дела које је расправљао Окружни суд обуставом је завршена једна трећина свих предмета, а код Општинског суда скоро две трећине предмета завршава се обуставом. У статистичком приказу нису дати упоредни подаци за обуставе код пунолетних лица из разлога што нам није циљ да вршимо бројчана упоређивања већ суштинска упоређивања. Упућени ће и самим површним прегледом приказа уочити да је број обустава код малолетника далеко већи но код пунолетних лица.

Појам, услови и дејства обуставе поступка

Обустава поступка у најширем смислу је начин на који суд или други јавни орган окончава поступак који пред њим тече, зато што је поступак изгубио своје оправдање пре доношења мериторне одлуке.²

Ову енциклопедијску дефиницију могли бисмо прихватити и за кривични поступак са једном малом изменом: да је то начин на који суд, а не неки други орган окончава поступак. Ово из разлога што је у нас кривични поступак судски поступак па га стога само суд може окончати, а не неки други орган. Истина, неке одлуке јавног тужноца, као што је одбачај кривичне пријаве, производе дејства слична обустави поступка. И у овом случају (уколико оштећени не преузме гоњење) кривично-правни случај се завршава пре мериторне одлуке суда. Но и поред ове сличности, постоји суштинска разлика у томе; што је само суд тај процесни субјект коме је дато у задатак да спроводи па и оконча кривични поступак. Суд обуставу кривичног поступка врши у случајевима када нема (било да од почетка нису постојали или да су касније престали) процесних или материјално-правних услова за доношење мериторне одлуке. Другим речима као што је то напред и у дефиницији изнето, поступак је изгубио своје оправдање пре доношења мериторне одлуке. Разлози које смо изнели могу да буду недостатак процесно-правних или материјално-правних услова. Не би се могли сложити са тврдњом неких аутора да су разлози обуставе кривичног поступка одсуство само процесних претпоставки, односно постојање само процесних сметњи.³

Закон о кривичном поступку дозвољава суду могућност да обустави кривични поступак у свим случајевима када за то не постоје материјално-правни услови да се поступак заврши осуђујућом пресудом. Ово је случај: када дело које се ставља на терет окривљеном није кривично дело, кад окривљени није кривично одговоран или кад нема никаквих доказа да је окривљени учинио кривично дело које му се ставља на терет.⁴ Суд може да обустави поступак у току целог кривичног поступка

² Правни лексикон, II издање, стр. 676.

³ Др Драгољуб В. Димитријевић: Кривично-процесно право, Савремена администрација, Београд, 1963, стр. 151.

⁴ Чл. 159, стр. 1. и 249, ст. 1. ЗКП.

све до доношења пресуде. ЗКП у чл. 133. као разлог за обуставу поступка предвиђа смрт окривљеног. У овом случају недостаје процесно-правна претпоставка за вођење процеса, тј. недостаје један од субјеката кривично-процесног односа, па стога не може бити ни кривичног процеса.

Као што је речено одлуку доноси суд, јер је суд тај процесни субјект коме је дато у задатак да доноси одлуке. Суд одлуку о обустави кривичног поступка доноси у форми решења. Решења о обустави кривичног поступка су таква решења којима се процес окончава, дакле дефинитивно решава сама кривично-правна ствар и таква одлука има снагу пресуђене ствари, значи да се иста кривична ствар може расправљати само под условом понављања кривичног поступка. Закон, међутим, дозвољава и изузетак од овог принципа у следећим случајевима: ако је кривични поступак био решењем правоснажно обустављен, зато што није било захтева овлашћеног тужиоца или што није било потребног предлога или овлашћења, или ако је поступак решењем био правоснажно обустављен због тога што је учинилац по учињеном кривичном делу оболео од каквог трајног душевног обољења или је поступак обустављен пре него што је био испитан, поступак ће се на захтев овлашћеног тужиоца наставити чим престану узроци због којих је био обустављен кривични поступак.⁵

Значи, уколико постоје ове отклоњиве процесно-правне сметње, поступак ће се моћи наставити на захтев јавног тужиоца чим се те процесно-правне сметње отклоне. У свим осталим случајевима, ствар је пресуђена и може се само путем обнове поступка поново расправити.

Специфичност кривичног поступка према малолетницима

Задатак кривичног закона је заштита друштва и његових добара од напада и угрожавања. У ту сврху у кривичном закону наведена су добра која се заштићују, затим су описане радње напада и угрожавања и најзад предвиђене су санкције за оне који те нападе и угрожавања врше. Задатак је пак кривичног поступка да се одговорном извршиоцу таквог напада, тј. кривцу изрекне заслужена казна на основу законито спроведеног поступка. Суд приликом одмеравања казне првенствено цени друштвену опасност дела. Лична својства одговорног извршиоца — кривца — цени као коректив, као отежавајуће или олакшавајуће околности и ова својства утичу да казна буде већа или мања. Суд код пунолетних починилаца није у могућности да цени целисходност казне и да евентуално починиоца ослободи од казне из разлога што сматра да казна због личних квалитета кривца не би била целисходна — опортунa. Другачије стоји у кривичном поступку према малолетницима. Овде се полази од схватања да малолетник није довољно психички

⁵ Члан 370. ЗКП.

и физички зрео, да му је моћ расуђивања као и моћ управљања поступцима умањена. Урачуњљивост и виност малолетника разликује се од урачуњљивости и виности пунолетних лица. Поступци малолетника су у већој мери детерминисани ендегеним и егзогеним факторима но поступци пунолетних лица. Као узроци криминалитета код малолетника појављују се: васпитна запуштеност и лош утицај породице и друштва. Психолошки узроци криминалитета су много чешћи код малолетника но код пунолетних лица. С друге стране преваспитање малолетника је лакше од пунолетних лица, па због тога је законодавац предвидео првенствено примену васпитних мера према малолетницима, а само изузетно њихово кажњавање. Васпитне мере које суд изриче, изриче их у зависности од васпитне запуштености малолетника и потребе да се малолетник преваспита. При томе је само кривично дело и његова друштвена опасност стављена у други план.⁶ Због тога суд води рачуна о целисходности васпитне мере и о ефекту који ће она постићи. Овај принцип дошао је потпуно до изражаја у члану 446. став 2. ЗКП, када је суду омогућено да цени целисходност изрицања било какве васпитне мере, па стога, да ако нађе за целисходно, да кривични поступак према малолетнику обустави. Овде је принцип опортунитета, за разлику од поступка према пунолетним лицима, прихваћен према малолетницима у поступку пред судом.

Битна специфичност кривичног поступка према малолетницима је и стриктна примена начела официјелности. Строга примена начела официјелности значи да се поступак пред судом покреће само на основу захтева јавног тужиоца. Приватна кривична тужба код малолетника не постоји. У кривичном поступку према малолетницима такође нема ни оштећеног као тужиоца, већ оштећени може, уколико јавни тужилац не покрене поступак, да само предложи суду покретање поступка, а не може да се појави у улози оштећеног као тужиоца.

Важна специфичност је и напуштање оптужног начела у поступку према малолетницима, што се огледа у томе да се поступак према малолетнику може водити и без захтева овлашћеног тужиоца, као и без његовог процесног присуства на глав-

⁶ „Код примене васпитних мера учињено кривично дело служи само као доказ да са васпитањем и начином живота малолетника нешто није у реду, и да се у том погледу нешто мора предузети. Зато суд, кад на основу резултата припремног поступка, нађе у седници већа да треба применити васпитну меру, или кад то нађе на основу главног претреса, не оглашава малолетника кривим у диспозитиву своје одлуке, већ само изриче која се васпитна мера примењује на малолетника. Кривично дело овде није предмет суђења већ повод суђењу, али кривично дело има тај значај да суд мора обуставити кривични поступак у сваком случају кад би према пунолетном лицу морао обуставити поступак или изрећи ослобађајућу пресуду или пресуду којом се оптужба одбија по члану 320. тачка 4—6. ЗКП. Тек ако се утврди постојање ових, чисто кривично-правних реквизиата без којих не може бити изрицања васпитних мера предвиђених кривичним законом, приступа се изрицању васпитне мере, при чему одлучујућу улогу имају личност окривљеног и његове друштвене прилике”. Др Тихомир Васиљевић: Систем кривичног процесног права СФРЈ, II издање, стр. 692.

ном претресу. Према томе, у поступку према малолетницима неће се обуставити поступак уколико јавни тужилац повуче свој предлог, као што је то случај код пунолетних лица. У поступку према малолетницима, стога, процесно присуство јавног тужиоца на претресу није неопходно као код пунолетних лица. Одсуство тужиоца у поступку према пунолетним лицима је незамисливо, јер без њега не би био могућ процесни однос између тужиоца и оптуженог, те између суда и странака. Код малолетника заправо и нема правог процесног односа — правог процеса, нема акузаторности, нема контрадикторности већ се поступак одвија ради утврђивања васпитне запуштености и потребе за преваспитањем малолетника у чему доминантну улогу има суд.

Обуставе поступка према малолетницима по прописима који важе за пунолетна лица

ЗКП у члану 414. предвиђа да се према малолетницима могу применити и остали прописи из Закона о кривичном поступку који важе и према пунолетним лицима уколико нису у супротности са Главом XXVII која се односи на малолетнике. Из одредаба Закона о кривичном поступку које се односе на пунолетна лица, у односу на малолетнике могуће је применити члан 133. ЗКП. Значи у случају ако је малолетник умро или је наступило трајно душевно обољење, поступак ће решењем обуставити судија за малолетнике. Разлог за обуставу у том случају објашњен је напред, а то је у случају смрти због тога што је престао да постоји процесни субјект, па се стога процес не може ни одвијати. У случају трајног душевног обољења ствар стоји тако да овде, додуше, има процесног субјекта, али је процесни субјект неспособан да учествује у процесу.⁷

Ово принципијелно становиште које се односи на лица трајно душевно оболела могло би се применити и на малолетна лица. Урачуњљивост малолетника има се наравно другачије проценити од урачуњљивости пунолетних лица, обзиром да се ради о лицима недовољно душевно зрелим, па је стога њихова урачуњљивост специфична и она се процењује према узрасту малолетника.

У случају ако се ради о неурачуњљивом малолетнику судија за малолетнике обуставља кривични поступак, а орган старатељства ће посебним решењем сместити малолетника у завод за душевно оболела лица. У случају да душевно болесно лице које је тако било смештено у завод, накнадно оздрави, јавни

⁷ „Окривљени није способан да се брани, а ово своје право не може остварити преко заступника. Један од принципа у кривичном поступку је да је остваривање права и вршење дужности у кривичном поступку по правилу апсолутно и искључиво право. Процесно заступање је у кривичним стварима немогуће. Дужности окривљеног су личне природе и нико их не може вршити уместо њега”. Др Тихомир Васиљевић, у цитираном делу, стр. 68.

тужилац ће у смислу члана 370. ЗКП ставити суду предлог да се кривично поступак према малолетнику настави, јер су престали разлози због којих је поступак био обустављен. Ова одредба иначе важи и за пунолетна лица. Судија за малолетнике кад прими такав захтев јавног тужиоца испитаће да ли је захтев основан, затражиће извештај од завода за душевно оболела лица где је малолетник био смештен и уколико извештај потврђује наводе јавног тужиоца, наставиће поступак према малолетнику у фази где је био прекинут приликом доношења решења о обустави.

Друга је ситуација са лицима која нису душевно болесна, а кривично дело су извршили у неурачунљивом стању. У овом случају ради се о учиниоцу који је дело извршио у неурачунљивом стању (кривично неодговорном лицу), па стога не може бити ни осуђен. У овом случају долази до примене одредаба о изрицању мере безбедности упућивања у завод ради чувања и лечења. Ова мера безбедности предвиђена је у члану 61. КЗ, а поступак по којем се она спроводи у члановима 454—460 ЗКП. И према малолетницима, уколико су кривично дело извршили у неурачунљивом стању, могуће је применити исте ове одредбе. Ову могућност је законодавац предвидео у члану 66. став 3. КЗ, где се предвиђа да се мере безбедности могу применити како према млађим тако и према старијим малолетницима.

Постоји једна васпитна мера која у извесним случајевима може да замени меру безбедности упућивања у завод ради чувања и лечења. То је заводска васпитна мера упућивања у установу за дефектне малолетнике предвиђена чланом 78. КЗ. Дефектни малолетници са извесним физичким манама као: глуви, слепи, глувонеми и сл. упућују се у специјалне установе такве врсте, уместо што би их суд упутио у васпитне установе или васпитно поправне домове. Поред усanova за физички дефектну децу постоје установе и за ментално дефектну децу, тј. за децу са заосталим психичким и интелектуалним развојем. Првенствено се у овакве установе упућују малолетници смањено урачунљиви, понекад и битно смањено урачунљиви, уколико се у таквој установи могу постићи резултати у васпитном и образовном смислу. То ће бити случај код малолетника чија смањена урачунљивост потиче из заосталог душевног развоја, а ређе уколико потиче из душевног обољења. Ово из разлога што то првенствено нису установе за лечење, већ првенствено васпитне установе, па се лечење у таквим установама врши корективно поред васпитања и подучавања малолетника. Циљ ових усanova је првенствено социјална рехабилитација тих дефектних малолетника и њихово касније укључивање у друштво. Због тога у такве установе се неће сместити тежи случајеви душевног обољења где ће бити потребан медицински третман и чување таквих лица. У том смислу се изјаснио и став 2. члана 78. КЗ, који предвиђа могућност да се уместо мере безбедности упућивања у Завод за чување и лечење, малолетник смести у установу за дефектне малолетнике, уколико се у тој

установи може обезбедити чување и лечење малолетника. Значи само уколико постоје такве специјалне установе где су ови услови испуњени, могуће је и душевно оболеле малолетнике упутити у ове специјалне установе. Уколико ти услови нису испуњени, а ради се о тежем случају где је доведена у опасност безбедност осталих штићеника или других лица, или је пак потребно лечење које установа за дефектне малолетнике не може да пружи, примениће се мера безбедности упућивања у завод ради чувања и лечења.

Обустава поступка према малолетницима по посебним прописима из главе XXVII ЗКП

Дужност је суда у свим фазама поступка да по службеној дужности утврди да се поступак води према кривично одговорном лицу. Стога судија за малолетнике мора утврдити старост малолетника, а ова обавеза суда произилази из члана 432. ЗКП, која налаже да суд у припремном поступку поред чињеница које се односе на кривично дело мора утврдити и чињенице везане за личност малолетника: податке о социјалним приликама, о душевној развијености малолетника и да утврди старост малолетника. Старост малолетника важно је утврдити не само због тога да би се утврдило да ли је у питању кривично одговоран или неодговоран малолетник, већ да би се утврдило да ли је у питању старији или млађи малолетник (од 14—16 или пак од 16—18 година), обзиром на различити третман старијих и млађих малолетника.

Деца до 14 година нису кривично одговорна па стога суд против њих у смислу члана 415. ЗКП обуставља поступак у свакој фази поступка. Ову обуставу поступка врши судија за малолетнике чим утврди чињеницу, а у случају да се ова чињеница утврди на главном претресу или седници већа, веће за малолетнике. Као што је из статистичког прилога видљиво, случајеви обуставе по том основу нису чести, из разлога што је поступак официјелан, дакле по предлогу јавног тужиоца, који већ приликом стављања предлога суду за покретање припремног поступка има одређене податке о добу малолетника, те у случају да је у питању дете испод 14 година неће ставити предлог за покретање припремног поступка. Што суд ипак понекад долази у ситуацију да по том основу обустави поступак, произилази због тога што малолетник понекад даје погрешне податке о својој старости из разлога што жели да се прикаже старијим, па је стога у кривичној пријави погрешно означен датум рођења. Касније, кад суд прибави извод из матичне књиге рођених и утврди праву старост малолетника, доноси се решење о обустави поступка. Дејство оваквог решења је да је поступак мериторно окончан, без могућности да се касније настави, сем у случају ако се накнадно утврди да су подаци из извода били нетачни. Према малолетнику коме се по том осно-

ву обуставља поступак не могу се од стране суда изрицати никакве васпитне мере или мере безбедности, већ ће орган старатељства у оквиру својих овлашћења према таквом малолетнику спровести одређене мере.⁸ Због тога ће судија за малолетнике оваквог малолетника упутити органу старатељства на даљи третман.⁹

Обустава поступка у припремном поступку према малолетницима

У поступку према малолетницима не отвара се истрага већ се ради прикупљања доказа о кривичном делу, као и о личности малолетника покреће припремни поступак. Покретање се врши на захтев јавног тужиоца, који ће писменим захтевом тражити покретање и у свом захтеву означити кривично дело и предложити које доказе и податке треба прикупити. Уколико судија за малолетнике прихвати захтев јавног тужиоца, он ће, без да би донео формално решење као што то чини истражни судија у истрази, спровести радње у припремном поступку. Дакле, фактичким радњама судије за малолетнике покреће се поступак пред судом.

Другачија је ситуација кад јавни тужилац одбије да покрене припремни поступак и о томе обавести оштећеног. У том случају оштећени може да захтева од већа за малолетнике надлежног суда (општинског или окружног суда), да одлучи о покретању поступка. Кривични поступак према малолетницима као што је раније изнето не познаје институт приватног тужиоца и оштећеног као тужиоца из разлога што је поступак према малолетницима строго официјелан. Уколико суд у седници већа усвоји предлог оштећеног и одлучи да се покрене припремни поступак према малолетнику — ни тада оштећени нема улогу странке већ се цео поступак води по службеној дужности и судија за малолетнике иницира и спроводи радње у припремном поступку. Тиме је у поступку према малолетницима потпуно напуштен принцип акузаторности и контрадикторности о чему је већ било раније речи.

У току припремног поступка јавни тужилац може, уколико нађе да нема основа за вођење поступка према малолетнику, ставити предлог судији за малолетнике да се поступак обустави. Најчешће ће јавни тужилац овакав предлог ставити, пошто су му достављени списи од стране судије за малолетнике, а након што су спроведене радње које је јавни тужилац наложио у свом захтеву за покретање припремног поступка. Јавни тужилац ће након што проучи списе, евентуално предмет уступити надлежном тужиоцу уколико утврди да се ради о кривичном делу за које стварно није надлежан, или пак вратити предмет судији за малолетнике да припремни поступак допуну, или ста-

⁸ Види чл. 65, ст. 1. и 2. КЗ.

⁹ Види чл. 415. ЗКП.

вити предлог суду за примену васпитне мере, односно предлог за кажњавање малолетника, или ће пак ставити предлог суд да се кривични поступак обустави.¹⁰ Обуставу припремног поступка може јавни тужилац предложити уколико нађе да нема основа за вођење кривичног поступка према малолетнику. Ти разлози могу бити материјално-правни и процесно-правни. По правилу то ће бити исти разлози због којих се обуставља поступак у истрази, а који су предвиђени у члану 159. ЗКП. Јавни тужилац неће моћи да предложи обуставу поступка из разлога опортунитета, тј. да сматра да је даље вођење поступка према малолетнику нецелисходно. Овакав предлог се може ставити само на главном претресу односно седници већа и такву одлуку може донети само веће, а не и судија за малолетнике у припремном поступку.

Предлог за обуставу у припремном поступку јавни тужилац ставља писмено и свој предлог образлаже. Копију предлога доставља органу старатељства који у року од 8 дана може изразити неслагање са предлогом јавног тужиоца. Када предлог стигне судији за малолетнике, а против истог орган старатељства није изразио неслагање, те уколико се и сам судија за малолетнике сложи са предлогом јавног тужиоца, донеће решење о обустави кривичног поступка према малолетнику у смислу члана 438. ЗКП.

Уколико се орган старатељства не сложи са предлогом јавног тужиоца, као и у случају када се судија за малолетнике не сложи са предлогом јавног тужиоца о обустави поступка, одлуку о том неслагању доноси веће за малолетнике вишег суда. Веће за малолетнике вишег суда ће након саслушања надлежног јавног тужиоца донети своју одлуку којом ће: или прихватити предлог јавног тужиоца да се поступак према малолетнику обустави, или прихватити неслагање судије односно органа старатељства и предмет вратити јавном тужиоцу да овај стави предлог за примену васпитне мере односно предлог за кажњавање. Уколико јавни тужилац и поред одлуке већа вишег суда не стави такав предлог, поступак ће се ипак наставити пред првостепеним судом без предлога јавног тужиоца, а у смислу члана 441. став 1. и 2. ЗКП. Чак и веће за малолетнике вишег суда, решавајући поводом неслагања са предлогом јавног тужиоца, не може обуставити поступак из разлога опортунитета.

Члан 438. ЗКП не спомиње оштећеног, што наводи на тумачење да је оштећеном онемогућено учествовање у било којој форми у тој фази поступка. Истина да овај члан спомиње само орган старатељства и судију за малолетнике као лица која могу изразити неслагање са предлогом јавног тужиоца, међутим, мишљења смо да се ипак не искључује могућност да оштећени утиче на исход ствари, тиме што би могао уложити жалбу против решења судије за малолетнике о обустави поступка. Овде би се аналогно могао применити члан 159. став 3. ЗКП где је

¹⁰ Види чл. 437. и 438. ЗКП.

оштећеном дозвољено да се жали против решења о обустави истраге. Сматрамо да ова одредба није у супротности са одредбом из главе XXVII ЗКП и да се у смислу члана 414. ЗКП може применити. Оштећени би у жалби предложио већу за малолетнике вишег суда да одлучи о покретању поступка, те би веће у смислу члана 430. ЗКП донело своју коначну одлуку.

По свом дејству обустава поступка у смислу члана 438. ЗКП апсолутна је као и код осталих мериторних одлука. Тако обустављени поступак се може наставити само путем понављања поступка по одредбама чланова 368—378. ЗКП као што то предвиђа члан 451. ЗКП.

Обустава поступка на главном претресу и у седници већа по чл. 446. став 2. ЗКП

Пошто је јавни тужилац доставио суду свој предлог за примену васпитне мере или предлог за кажњавање, судија за малолетнике заказаће седницу већа или главни претрес. На главном претресу или седници већа суд ће поводом предлога јавног тужиоца (или без његовог предлога) донети решење о примени васпитне мере или пресудом казнити малолетника или пак решењем обуставити поступак. У својој одлуци суд није везан за предлог јавног тужиоца. Не постоји потреба као код пунолетника за објективним идентитетом оптужбе и пресуде. То је и разумљиво јер суд код малолетника може да суди и без захтева јавног тужиоца. Кад веће за малолетнике суди малолетнику без предлога јавног тужиоца може донети решење о изрицању било које васпитне мере или пак донети решење о обустави поступка. Исто тако и у случају ако јавни тужилац стави предлог за изрицање васпитне мере или предлог за кажњавање суд није везан за тај предлог, те може уколико је стављен предлог за кажњавање да изрекне било коју васпитну меру или да кривични поступак обустави. Исто тако може ако је стављен предлог за изрицање васпитне мере да донесе једну другу васпитну меру или пак пресудом казнити малолетника или обуставити кривични поступак. Овде је предлог само оквир и кривично дело „неопходан реквизит“ за одговарајућу одлуку суда као што је то већ раније изнето. Једино ограничење постоји, а то је да суд не може казнити малолетника ако поступак води без предлога јавног тужиоца или пак ако је јавни тужилац касније од предлога одустао.

Обустава поступка на главном претресу или седници већа је врло честа одлука као што је то из статистичког прилога видљиво и примењује се на различите ситуације. Поступак се обуставља у свим случајевима кад би суд код пунолетних лица донео ослобађајућу одлуку, затим у већини случајева кад би донео одбијајућу пресуду и најзад кад има основа да се донесе осуђујућа пресуда, међутим, суд сматра да не би било целисходно донети решење о примени васпитне мере или пак казнити

малолетника, већ сматра целисходним да се поступак према малолетнику решењем обустави.¹¹

Као што је речено суд обуставља поступак у случајевима када би иначе доносио ослобађајућу одлуку по члану 321. ЗКП, а исто тако обуставља поступак и у већини случајева кад би донео одбијајућу пресуду, а то су случајеви предвиђени у члану 320. тачка 4. до 6. ЗКП. Поступак се не би обуставио ако суд за пресуђење није стварно надлежан, јер би у таквом случају општински суд донео решење о уступању предмета окружном суду. Затим не би се поступак обуставио уколико је вођен без захтева овлашћеног тужиоца или ако је тужилац у току главног претреса од захтева одустао. Као што је напред изнето поступак се против малолетника може водити и без захтева јавног тужиоца, па ови разлози за обуставу код малолетника не би дошли у обзир. Код свих ових разлога за обуставу недостаје материјално-правни и процесно-правни предуслов за изрицање васпитне мере или казне малолетнику, па се стога поступак обуставља.

Поред ових разлога суд обуставља кривични поступак према малолетнику на главном претресу и седници већа и из разлога опортунитета, тј. уколико сматра да не би било целисходно изрицање неке васпитне мере или казне малолетнику. За разлику од поступка према пунолетним лицима, код малолетника је закон омогућио суду овакву оцену целисходности. Највећи број обустава се у пракси и врши на основу ове оцене опортунитета од стране суда. Разлоге за обуставу по том основу могли бисмо категорисати у две групе. У првој групи били би разлози: где суд сматра да је стварно целисходно обуставити поступак и да никаква друга васпитна мера или казна не би била целисходна. Овако би поступао суд у случајевима када се ради о кривичном делу мале друштвене опасности и о малолетнику веома осетљивом и психички лабилном код кога би и најблажа васпитна или дисциплинска мера изазвала психичку трауму, која би се негативно одразила на његову личност. У пракси овакви случајеви су ретки.

Много су чешћи случајеви кад суд обуставља поступак из разлога што је скучен у избору васпитне мере, скучен у примени казне, те немајући другог избора одлучује се за обуставу кривичног поступка „као мањег зла“. Оваква дилема најчешће ће се појавити у случају ако малолетник до дана суђења постаје пунолетан. Наиме, законодавац је у члану 79-в и 79-и КЗ сузбио избор санкција; на васпитну меру упућивања у васпитно поправни дом и на казну малолетничког затвора. Обе алтернативе значе издвајање малолетника из досадашње средине и његово подвргавање заводском третману. На овакве одлуке суд ће се одлучити код тешких кривичних дела, где су због повишене друштвене опасности и генералне превенције исте употребне. Такође ће бити упутно да се такве одлуке донесу код рецидивиста или пак у случајевима када домаћа средина непо-

¹¹ Види члан 446. став 2. ЗКП.

вољно утиче на малолетника и сама за себе представља криминогени фактор, па се стога издавање малолетника из те средине чини целисходним. У осталим случајевима издавање малолетника и његов смештај у дом или малолетнички затвор не указује се целисходним, јер не доноси позитивне резултате, већ напротив наноси више штете психичком и моралном развоју малолетника, имајући у виду да се ради о младим људима који још нису достигли психичку зрелост.

Чак и када се суд одлучи на издавање малолетника из породице, било из разлога што породица негативно утиче, било што је у питању рецидивиста, тада су могућности суда скучене у избору санкције. Наиме, члан 79в став 2. КЗ дозвољава кажњавање само старијих малолетника и то за кривична дела где је запрећена казна преко 5 година строгог затвора, па стога и чланови 79з и 79и КЗ задржавају ова ограничења и код суђења пунолетним лицима, која су дела извршили као малолетници. Ако су у питању лакша кривична дела за која закон није предвидео могућност изрицања казне малолетничког затвора, или је пак дело извршено од стране млађег малолетника, таквим лицима би се могла изрећи само васпитна мера упућивања у васпитно поправни дом. Међутим, имајући у виду устројство васпитно поправних домова,¹² обзиром на узраст ових лица, преваспитање у таквим домовима је веома отежано, а поред тога таква лица негативно утичу на млађе штићенике у дому, па стога судови пунолетна лица нерадо и само изузетно упућују у васпитно поправни дом. По правилу ће се према овим лицима кривични поступак обуставити.

И у случајевима где постоји могућност кажњавања малолетника, обустава кривичног поступка је веома честа одлука. Казна малолетничког затвора изриче се и тада само изузетно, када су у питању кривична дела велике друштвене опасности или када се ради о рецидивистима, па чак и тада опрезно ценећи услове и могућности преваспитавања у породици. Обично у случајевима када се ради о лицима која су први пут пред судом, а нису у питању кривична дела веће друштвене опасности, кривични поступак се по правилу обуставља. Такве обуставе поступка у основи нису друштвено оправдане и суд их не би вршио уколико би имао веће могућности у примени васпитних мера или примени казне. Овакве обуставе суд врши само због тога што је издавање млађег пунолетника из досадашње средине и његово подвргавање једном заводском режиму још мање оправдано. Овакве одлуке имају свог негативног утицаја на генералну превенцију, врши се негативан утицај на развој друштвене свести и друштвеног морала, јер је грађанину несхватљиво да се према учиниоцу кривичног дела, за кога је утврђено да је извршио кривично дело, једноставно обуставља поступак без икаквих и најмањих последица. И са гледишта

¹² Васпитно поправни домови устројени су за прихват млађих малолетника од 14 до 16 година, па су стога третман и васпитни методи углавном према том узрасту подешени.

криминалне политике овакве обуставе немају свог оправдања, јер се извршилац кривичног дела или његов саучесник који је до суђења постао пунолетан, ставља у повољнији положај, према њему се поступак обуставља, а према осталима, још малолетницима, изричу се васпитне мере.

Овакво стање би се изменом одређених законских прописа могло променити. Сматрамо да би се изрицање васпитне мере појачаног надзора од стране органа старатељства требало омогућити према свим млађим пунолетним лицима, тј. до навршене 21 године. Ова мера би дошла у обзир код лакших кривичних дела и корисно би утицала на млађа пунолетна лица у васпитном правцу, а такође би имали користи од савета и упутстава стручних лица органа старатељства. У тим годинама када се лице налази на прекретници живота и треба самостално да ступи у живот, ови савети су драгоцени, поготову ако их млади човек ни са које друге стране не може очекивати. Драгоцену би била помоћ органа старатељства и код заснивања радног односа, заснивања породице, одласка у армију итд. Члан 79ј КЗ предвиђа могућност изрицања ове мере али само према пунолетном извршиоцу дела са заосталим душевним развојем на нивоу малолетника, или пак без обзира на ниво душевног развоја као мера уз условну осуду. Чини нам се апсурдним да се ова васпитна мера, уз напред описане услове може изрећи млађем пунолетном лицу због кривичних дела извршених након стицања пунолетства, а не може ако је дела извршио још као малолетан, уместо да се могућности примене ове васпитне мере у том случају још и прошире. Другу измену прописа, а у истом циљу требало би по нашем мишљењу вршити код члана 79г став 2. КЗ и дозволити условљавање казне малолетничког затвора. Ово би дошло у обзир код тежих кривичних дела која за службују оштрију реакцију друштва но стављање под надзор органа старатељства, или кад суд дође до закључка да извршење казне не би било опортуну. Начин и услови одлагања казне могли би бити као код члана 48. КЗ. Сматрамо да би овако условљена казна позитивно утицала на млађег пунолетника да се овај у року кушње уздржи од вршења кривичних дела. То су најкритичније године за младог човека, када је стекао пунолетство, извесну самосталност, али без материјалне базе за ту самосталност, лабилан, несигуран у себе, без јасне перспективе будућности. Ово најкритичније доба је код младића до одласка на одслужење војног рока, а код девојака до удаје. Несхватљиво је да се млађем пунолетном лицу за кривично дело извршено као пунолетан у великом броју случајева казна условљава применом члана 48. КЗ, па се иста чак може и комбиновати васпитном мером појачаног надзора органа старатељства у смислу члана 79ј став 3. КЗ, а ако је исто дело извршио као малолетник казна малолетничког затвора не може се условити. Може се приметити да се само казна затвора може условити, а да је казна малолетничког затвора тежа, па стога условљавање није могуће. Ова примедба је само делимично оправдана, јер у

практици ствар изгледа друкчије. Најчешћа кривична дела код младих преступника су тешке крађе и крађе, дакле кривична дела код којих закон није одредио посебан минимум. Стога се најчешће изричу казне затвора и исте условљавају или се казне строгог затвора применом члана 42. и 43. КЗ претходно ублаже на казну затвора и тада иста услови. Као разлог за ублажавање најчешће се у пресудама и наводи младост и недовољна зрелост преступника. Због тога је и несхватљиво да се казна малолетничког затвора не може условити, јер је млади пунолетник кривична дела извршио још као малолетан, дакле у стању за које је ноторно да је био недовољно зрео. Сматрамо да би било корисно условљену казну малолетничког затвора везати са васпитном мером појачаног надзора органа старатељства као што је то решено у члану 79ј КЗ.

Прихватањем напред предложених решења у закону, сматрамо да би се обуставе поступка на главном претресу и седници већа свеле на меру која би била и друштвено прихватљива.

Из изнетог сматрамо да се могу извести следећи закључци:

1. Велик број предмета се у кривичном поступку према малолетницима завршава обуставом, што друштвено није оправдано.

2. Судије за малолетнике у поступку све до главног претреса односно седнице већа обуставе врше у свим случајевима где су наступиле или констатоване околности које поступак не оправдавају, јер је изгубио своју сврху. Обуставе у тој фази поступка оправдане су и њихов број сразмеран је стварним потребама.

3. Обуставе на главном претресу односно седници већа у великом броју диктиране су не стварним потребама већ недостацима у закону, и њихов број је несразмерно велик.

Прилог:

ОКРУЖНИ СУД НОВИ САД 1971. ГОДИНА

ВАСПИТНЕ МЕРЕ И КАЗНЕ ОБУСТАВЕ СВЕГА:

Васп. мере	Казне	Укупно	По чл. 415	По чл. 438	По чл. 446/2	Од тога млађ. пунолет.	Укупно	
146	14	160	1	39	41	39	81	241

ОПШТИНСКИ СУД НОВИ САД

ВАСПИТНЕ МЕРЕ И КАЗНЕ ОБУСТАВЕ СВЕГА:

Васп. мере	Казне	Укупно	По чл. 415	По чл. 438	По чл. 446/2	Од тога млађ. пунолет.	Укупно	
76	—	76	—	66	38	33	104	180

Законодавна пракса

Милинко Перин

ЗАКОН О ПРОМЕТУ НЕПОКРЕТНОСТИ

(„Сл. лист САПВ”, број 1/75)

Материја о промету непокретности као део својинско-правних и других стварно-правних односа спада у тзв. уставно подељену материју која се у СР Србији регулише у надлежности СР Србије и САП Војводине. Ова подељеност састоји се у томе што се јединствено за целу територију СР Србије уређују *основи* својинско-правних и других стварно-правних односа, а потом се у складу са уставним правом аутономних покрајина, на тим основама самостално у њиховој надлежности регулише ова материја до степена и на начин који законодавац утврди. У том погледу и за уже подручје СР Србије ова материја се регулише посебно. То се може учинити истим законом, као што је учињено у овом случају, али се то, у њему самом, назначује.

Законом о промету непокретности („Сл. гласник СР Србије”, бр. 15/74) утврђени су основи тј. начела у члановима 1. до 15. који се примењују јединствено на целој територији СР Србије. Остале одредбе тог Закона примењују се на ужој територији СР Србије. У одредбама чл. 1. до 15. садржани су: основни односи из области промета који по садржини представљају облигационе односе; основи својинско-правних и других стварно-правних односа, и основи правног режима друштвене својине.

Овај (покрајински) Закон у свом регулисању задржао је она решења из досадашњег савезног Закона о промету земљишта и зграда („Сл. лист СФРЈ”, бр. 43/65, 57/65, 17/67 и 11/74) која су се у пракси потврдила. Односи у погледу којих досадашње одредбе поменутог (савезног) закона не одговарају новонасталим друштвеним потребама регулишу се на нов начин. Закон, поред тога, регулише и неке нове односе, који нису били регулисани.

Под прометом непокретности Закон подразумева: пренос права коришћења и других права на непокретности у друштвеној својини; пренос права својине и других права на непокрет-

ности; заснивање друштвене својине на непокретности на којој постоји право својине; и стицање права својине и других права на непокретности у друштвеној својини. Као непокретности, пак, сматрају се земљишта (пољопривредно, грађевинско, шуме и шумско) и зграде. Закон је дефинисао и појам грађевинског земљишта — да је то земљиште које се налази у градовима и насељима градског карактера и које је урбанистичким планом или одлуком општинске скупштине која тај план замењује одређено за изградњу стамбених, привредних, комуналних и других објеката и земљиште на другом подручју које је одлуком општинске скупштине, у складу са законом, предвиђено за другу комплексну изградњу.

Закон се примењује и код промета шума и шумског земљишта, као и на промет непокретности које улазе у основно средство организације удруженог рада, уколико посебним законом није друкчије одређено. Исто тако, примењује се и на друге правне послове са накнадом који се закључују у сврху стицања непокретности (замена, деоба и др.), а сходна примена одређена је и на промет посебних делова зграда.

У одредбама о промету непокретности Закон регулише материју: о преносу права коришћења непокретности између друштвених правних лица; о промету непокретности између друштвених правних лица и носилаца права својине; и о давању на коришћење земљишта од стране општине.

У одредбама о пречем праву куповине непокретности регулише се: право прече куповине грађевинског неизграђеног земљишта; пољопривредног земљишта; шуме и шумског земљишта; и стамбених зграда и станова.

Посебним одредбама регулисано је када и под којим условима се врши одузимање вишка непокретности преко максимума. Уз то регулисан је и поступак земљишно-књижног и оставинског суда.

Неке карактеристике и новеле које овај Закон садржи заслужују пажњу. По смислу свог значења одредбе Закона, може се рећи, помажу проширивање и јачање друштвене својине, те да се таквој својини пружа широка заштита — путем института права прече куповине и давањем одређених овлашћења јавном правобраниоцу. Право прече куповине грађевинског неизграђеног земљишта раније није било регулисано, а сада је оно установљено у корист општине. Нужност тога очигледно је проистекла из друштвених потреба на једној страни и права и дужности општине у области урбанизма и стамбено-комуналне привреде на другој страни. Без овог института остваривање политике општине у овој области било је веома отежано. Право прече куповине носиоца станарског права које је било установљено другим законом преузео је овај Закон, али је увео и једну новину — право прече куповине организације која управља становима у друштвеној својини ако носилац станарског права не искористи своје право. Основ за проширење овог института свакако треба видети у интересу за проширењем стамбеног фонда у друштвеној својини.

Одредбе које се односе на право прече куповине пољо-привредног земљишта преузете су из покрајинског Закона о искоришћавању пољопривредног земљишта. То исто учињено је и са одредбама о праву прече куповине шуме и шумског земљишта које су преузете из покрајинског Закона о шумама. На тај начин право прече куповине је целовито у односу на све непокретности регулисано у једном — овом Закону. Надаље, и материја о посебним условима продаје стамбених зграда и станова у друштвеној својини је унета у овај Закон а преузета је из посебног покрајинског закона.

За друштвено-правна лица Закон је увео једну нову обавезу — да јавном правобраниоцу достављају све уговоре на основу којих купују или продају непокретности. Тиме се, тако се може рећи, жели обезбедити увид јавног правобранилаштва у ваљаност тих уговора и могућност подношења тужбе за њихово поништење. Одређени облик заштите друштвене својине од отуђења обезбеђује се и на тај начин што се судовима ставља у задатак да по службеној дужности пазе да не дође до отуђења из друштвене својине непокретност која не може бити у промету и да неко не стекне непокретност преко законом прописаног максимума.

Казнене мере утврђене су за физичко и друштвено-правна лица као субјекте у стварно-правним односима.

Прелазним и завршним одредбама утврђено је поступање са предметима у току, односно услови примене овог Закона у погледу појединих одредаба.

Закон је ступио на снагу 17. јануара 1975. године.

ЗАКОН О БЕЗБЕДНОСТИ САОБРАЋАЈА НА ПУТЕВИМА

(„Сл. лист САПВ”, број 1/75)

У складу са савезним Законом о основама безбедности саобраћаја на путевима („Службени лист СФРЈ”, бр. 17/74) овај Закон употпуњује регулисање ове материје па се тако са ова два закона добија једна целовитост у регулисању безбедности саобраћаја на путевима у САП Војводини.

Овај Закон, наиме, садржи одредбе ранијег истоименог закона САП Војводине из 1970. године („Сл. лист САП Војводине”, бр. 16/70), који престаје да важи ступањем на снагу овог Закона, као и одредбе Основног закона о безбедности саобраћаја на путевима (који је престао да важи 1. октобра 1974. године), у делу који одговара праву да односна питања регулише покрајински закон.

Закон у основним одредбама истиче друштвени и превентивни карактер безбедности саобраћаја, као саставног дела система друштвене самозаштите, те утврђује права, обавезе и одго-

ворности друштвених субјеката на унапређењу безбедности саобраћаја. Предвиђају се услови за доношење прописа од стране општинских скупштина о забрани, ограничењу и обавезама ради безбедности саобраћаја и његовог несметаног одвијања у насељеним местима. Утврђен је и делокруг органа унутрашњих послова. Дато је и значење у смислу савезног закона. Одредбе о правилима саобраћаја допуњују или дају ближу разраду одредаба о правилима саобраћаја из савезног Закона, као напр. у делу укључења возила у саобраћај, кретање по путу, брзина кретања возила, заустављање и паркирање и др., те питање превоза лица возилима на моторни погон и прикључним возилима и сл. Регулисани су односно ближе разрађени дужност и поступак возача и других учесника у саобраћају у случају саобраћајне незгоде, затим услови управљања возилима, оспособљавање возача, возачком испиту, провери знања, возачкој дозволи, дозволи за возача трактора и др. У односу на ова питања у Закону су унете извесне специфичности које одговарају условима и потребама у Покрајини.

У одредбама о возилима предвиђено је и испитивање односно атестирање возила, обавеза вођења евиденција о свим оштећеним возилима и оправкама возила код ОУР, других организација и самосталних занатских радњи. Регистрацији подлежу сва возила, али се за одређена возила регистрација врши сваке године, док за нека само приликом промене власника.

За тракторе, мотокултиваторе и њихова прикључна возила, као и за радне машине предвиђене су регистарске таблице зелене боје.

Унутрашња контрола у ОУР, у смислу овог Закона има врло наглашену и одговорну дужност у односу на поштовање прописаних услова и мера, а начин остваривања ове контроле ОУР треба ближе да пропише својим општим актима.

Казнене мере су прописане за сваку повреду норми овог Закона и саобраћајних правила односно за све друге неизвршене обавезе и радње које су у Закону предвиђене, а односе се на друштвено правна лица, физичка лица односно учеснике у саобраћају и друге субјекте.

Закон је ступио на снагу 17. јануара 1975. године.

ЗАКОН О ДРУШТВЕНОМ ПРАВОБРАНИОЦУ САМОУПРАВЉАЊА

(„Сл. лист САП Војводине”, бр. 4/75)

Остваривање друштвене заштите самоуправних права радних људи и друштвене својине поверено је, према Закону, друштвеном правобраниоцу самоуправљања. Као самостални орган друштвене заједнице он предузима мере и правна средства одређена Уставом и законом и врши друга законом утврђена пра-

ва и дужности. (Разуме се, ово не искључује друге мере и правна средства путем којих се, такође, остварује заштита самоуправних права радних људи и друштвене својине установљене Уставом и законом, код других органа. — Прим. аутора).

Поред осталог, друштвени правобранилац самоуправљања прати друштвене односе и појаве које су од значаја за вршење његове функције, упознаје заинтересоване организације удруженог рада и друге самоуправне организације и заједнице, друштвено-политичке организације, удружења и надлежне органе Покрајине и општине са запаженим појавама и проблемима у остваривању самоуправљања и заштите друштвене својине, даје им мишљење о тим појавама и проблемима и сарађује с њима у спречавању и отклањању повреда самоуправних права радних људи и друштвене својине.

Исто тако, он подноси предлоге и даје иницијативе организацијама удруженог рада и другим самоуправним организацијама и заједницама, удружењима и органима Покрајине и општине ради предузимања мера за заштиту самоуправних права радних људи и друштвене својине.

Надаље, друштвени правобранилац самоуправљања дужан је да од радника, органа самоуправне радничке контроле, организација удруженог рада, самоуправних интересних заједница и других самоуправних организација и заједница, друштвено-политичких и других друштвених организација, удружења, грађана и покрајинских и општинских органа прима представке и изјаве о повредама самоуправних права радних људи и друштвене својине ради предузимања мера и правних средстава за које је овлашћен.

Он може позивати радне људе и грађане и од њих тражити обавештења у вези са њиховим представкама и изјавама које су му поднели.

Друштвени правобранилац самоуправљања дужан је да подносиоцу представке, односно изјаве да одговор.

Закон је утврдио и одређене обавезе органима и организацијама у циљу да се омогући успешно остваривање права и дужности друштвеног правобраниоца самоуправљања.

Функцију друштвеног правобраниоца самоуправљања остварују покрајински друштвени правобранилац самоуправљања и општински, с тим што две или више општина могу имати заједничког друштвеног правобраниоца самоуправљања.

ИЗ СУДСТВА

У књигу прихода и расхода као приход књиже се примања која представљају накнаду за рад; зато не би требало сматрати као награду за рад и примања адвоката од странке намењена за таксе и друге трошкове спора, те их, следствено наведеном, не би требало ни књижити у књигу прихода и расхода.

(Пресуда Врховног суда Војводине бр. У-816/74. од 6. II 1975. године).

Секретаријат за финансије Скупштине општине својим решењем казнио је адвоката са 2.000.— динара с обзиром да није водио пословне књиге прихода и расхода тачно и уредно, односно да није прокњижио износ од 50.— динара и 560.— динара које је од својих странака примио на име судских такса.

На ово решење адвокат је уложио жалбу коју је Покрајински секретаријат за финансије одбио.

Након овога адвокат је покренуо управни спор пред Врховним судом Војводине, који је заузео горње становиште уз образложење да је начин вођења књиге обвезника пореза утврђен Упутством о вођењу пословних књига обвезника допринос из личног дохотка од самосталног вршења занатских и других привредних делатности и од самосталног вршења интелектуалних услуга (Службени гласник СР Србије број 33/68), које је на територији Покрајине примењивано од 1964. године. Према тачки 10. наведеног Упутства у књигу прихода и расхода књиже се хролошким редом појединачни приходи остварени за извршене накнаде од самосталног вршења интелектуалних услуга, као и расходи нужни за остварење ових прихода.

Такса примљена од странке не улази у награду адвоката, нити је нужна за остварење његових прихода, те самим овим адвокат исту није дужан да, уколико ју је примио од странке, књижи у својој књизи прихода и расхода.

Законом о парничном поступку није предвиђена могућност да суд опозива своју одлуку против које је странка изјавила жалбу.

(Решење Врховног суда Војводине Рев. бр. 2/75. од 24. II 1975. године).

Решењем првостепеног суда одбачена је као недозвољена ревизија тужене изјављена против пресуде другостепеног суда, а поводом жалбе тужене против тог решења првостепени суд је донео ново решење којим опозива своје раније решење о одбачају ревизије тужене.

Такав поступак првостепеног суда је неправилан и незаконит, јер одредбама Закона о парничном поступку није предвиђена могућност да суд опозива своју одлуку против које је странка изјавила жалбу, већ о жалби има да одлучи виши суд.

Није дозвољена жалба против решења Врховног суда којим је одлучено о предлогу за делегацију другог стварно надлежног суда на основу чл. 62. ЗПП-а.

(Решење Врховног суда Војводине бр. Р. 93/74. од 13. III 1975. године).

Врховни суд Војводине одбио је предлог тужиоца да се одреди други стварно надлежан суд за суђење у овој правној ствари.

Тужιοици су на ово решење уложили жалбу Савезном суду у Београду са молбом да се размотри њихов предлог и да се одреди други стварно надлежни суд ван подручја САП Војводине.

Савезни суд је вратио ову жалбу Врховном суду Војводине да он сам исту реши.

Жалба тужитеља није дозвољена.

Против решења које је у првом степену донео републички или покрајински суд дозвољена је жалба само ако је у питању решење о предлогу за понављање поступка.

О тој жалби с обзиром на чл. 23. Уставног закона за спровођење Устава САП Војводине одлучује Врховни суд Војводине у већу од пет судија.

Из горњих разлога није дозвољена жалба на решење Врховног суда којим је одлучено о предлогу за делегацију стварно надлежног суда на основу одредбе чл. 62. ЗПП.

Наплата потраживања извршена путем тројне компензације не може се сматрати редовним начином измирења обавеза, јер по правилу овакав начин примењује се само онда када се поверилац не може наплатити непосредно из слободних средстава дужника.

(Пресуда Вишег привредног суда у Новом Саду Пж. 1085/74. од 7. X 1974. године).

У својој тужби тужилац је изнео да је решењем Окружног привредног суда у Новом Саду Ст. бр. 12/73. од 27. IV 1974. године над тужιοцем отворен поступак стечаја, а тужени је дана 20. II 1973. године путем тројне компензације са тужιοцем и једним предузећем из Љубљане наплатио своје потраживање према тужιοцу, па се на овај начин реметило равномерно намирење осталих поверилаца, а како је тужени знао за неповољно финансијско стање дужника, тј. тужиоца, то је истакнутим тужбеним захтевом предложено да се утврди да је без дејства на стечајну масу компензација од 20. II 1973. године и да се тужени обавезе да тужиоцу врати односно исплати компензирани износ.

Тужени је оспорио тужбени захтев и предложио да се исти одбије,

а тужилац обавезе на плаћање парничних трошкова. Истакао је да у конкретном случају нису испуњени услови за побијање правне ваљаности извршене тројне компензације, јер да је овај начин плаћања био уобичајен и да тужени иначе није знао за неповољно економско-финансијско стање дужника.

Према одредби чл. 95. ст. 1. Закона о принудном поравнању и стечају стечајни дужник има право побијања правних радњи које је учинио у последњој години пре отварања стечајног поступка, а према одредби ст. 2. поменутог члана стечајни дужник може побијати правне радње којима се ремети равномерно намирење поверилаца, односно којима се поједини повериоци стављају у повољнији положај, ако је друга страна према којој су те радње предузете знала или морала знати за неповољно економско-финансијско стање дужника.

У смислу одредбе чл. 96. ст. 1. т. 1. напред поменутог Закона претпоставља се да је поверилац знао или морао знати за неповољно економско-финансијско стање стечајног дужника ако је наплатио своје потраживање у облику и на начин који није уобичајен.

Према томе самом чињеницом да се наплати дуга пришло путем тројне компензације показује се да је поверилац морао знати за неповољно економско-финансијско стање дужника.

Како је правилно утврђено да је утинуће коња, па према томе и штета настала услед прскања капилара у плућима коња због страха од нисколетећег авиона чији је власник II тужени нема одговорности и туженог пољопривредног добра за чији је рачун власник авиона обављао вештачко бубрење земљишта, обзиром да је узрок штете само својство опасне ствари.

(Пресуда Окружног суда у Зрењанину Гж. бр. 756/74. од 25. IX 1974. године).

Тужилац је тужио Пољопривредно добро као обавезног туженог и ЈАТ као II-редно туженог за накнаду штете за утинутог коња и то I туженог зато што није обавестио

грађанство када ће авион ЈАТ-а за његов рачун бацати вештачко бубриво.

Првостепени суд је досудио да се штета плати солидарно. II степени суд је својом одлуком ослободио прворедног туженог одговорности из разлога што обавеза обавештавања грађанства о месту и времену третирања пољопривредних култура помоћу авиона наине

постоји да се на тај начин избегну евентуалне штете услед употребе хемијских средстава опасних по здравље људи, животиња и корисних инсеката. Узрок утинућа коња је био страх од авиона услед прскања капилаара у плућима, а не услед штетног дејства третирања хемијских средстава.

Живко Киселички

ИЗ СЕДНИЦЕ УПРАВНОГ ОДБОРА

На седници Управног одбора, одржаној 7. маја 1975. године, донета су следећа решења:

1) Узет је на знање извештај првог потпредседника Управног одбора, секретара и благајника о раду Коморе.

2) Управни одбор прихватио је Тезе о адвокатури које је сачинила радна група Комисије за развој и остваривање политичког система при Покрајинском комитету Војводине, а на основу којих ће се обрадити материјал за тему: Нека актуелна идејно-политичка питања реорганизације и остваривања задатака органа правосуђа.

Истовремено, Управни одбор је у радну групу за разраду прихваћених Теза о адвокатури именовао Милана Рапајића, адвоката у Новом Саду, првог потпредседника Управног одбора.

3) У смислу овлашћења Ванредне скупштине Адвокатске коморе Војводине одржане 8. фебруара 1975. године, Управни одбор је извршио незнатне корекције предлога Тарифе о наградама и накнадама за рад адвоката и исти путем Покрајинског секретаријата за правосуђе доставио Извршном већу на сагласност.

4) Решењем бр. 162/75. уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине Љубомир Катанић са седиштем адвокатске канцеларије у Сомбору у Ул. Читаоничка бр. 4, са даном 7. мај 1975. године.

5) Решењем бр. 166/75. уписује се у Именик адвоката Адвокатске коморе Војводине др Никола Воргић, са седиштем адвокатске канцеларије у Зрењанину у Ул. Цара Душана 10, са даном 7. мај 1975. године.

6) Решењем бр. 165/75. евидентиран је уговор о пружању правне помоћи склопљен између др Петра Шарчевића, адвоката у Суботици, са ИТК „Бачкапродукт“ из Суботице од 10. априла 1975. године а на основу чл. 32, ст. 2. и 3. Статута Адвокатске коморе Војводине.

7) Решењем бр. 151/75. наложено је књиговодству Коморе да изврши обрачун посмртнине иза преминуле Јулке Секулић рођ. Белмиш, адвоката у пензији из Суботице, и посмртнину исплати кћерки преминуле Марији Секулић, адвокату у Суботици.

8) Решењем бр. 142/75. узето је на знање да је Боснић Зоран прекинуо адвокатско-приправничку вежбу код Плачков Борба, адвоката у Новом Саду, са даном 25. април 1975. године, због одслужења редовног војног рока.

9) Решењем бр. 140/75. узето је на знање да је Имре Хорват адвокатско-приправничку вежбу прекинуо код Сакач Симе, адвоката у Темерину, са даном 31. март 1975. године и да је адвокатско-приправничку вежбу наставио код Марковић Емила, адвоката у Новом Саду, са даном 1. април 1975. године.

10) Решењем бр. 145/75. узето је на знање да је Миодраг Парлаћ, адвокат у Новом Саду, Даничићева бр. 9, са даном 1. мај 1975. године престао да води индивидуалну адвокатску канцеларију и да је на основу Споразума од 12. априла 1975. године са даном 1. мај 1975. године приступио Адвокатској радној заједници, коју сачињавају адвокати: Душан Аћимовић, Стеван Веселиновић, Лазар Хаџић са седиштем адвокатске канцеларије у Новом Саду у Ул. Његошева бр. 16.

Наложено је администрацији Коморе да промену спроведе у Регистру адвокатских радних заједница.

Управни одбор
Адвокатске коморе Војводине

НЕКРОЛОГ

ЈУЛКА СЕКУЛИЋ рођ. БЕЛМИШ

Дана 7. априла 1975. године преминула је у Суботици Јулка Секулић, пензионисани адвокат у Суботици.

Јулка Секулић рођена је у Суботици 1. августа 1907. године. Основну школу, гимназију и Правни факултет (1929) завршила у Суботици.

Од 1929. па до 1933. године обављала је адвокатско-приправничку праксу у Суботици, а адвокатски испит положила је јуна 1933. године пред Испитном комисијом Апелационог суда у Новом Саду. Од тога времена па до априла 1941. године ради као испитани адвокат са супругом Стојаном Секулићем, адвокатом у Суботици.

Окупаторске власти су јој забраниле рад, тако да за време окупације није радила.

Године 1944. повезује се са НОП-ом, па је изабрана и у илегални НОО града Суботице. У ослобођењу била је члан НООГНО Суботице, а ради и као председник Комисије за ратну штету.

По обнови рада адвокатуре отвара 1. јула 1945. године адвокатску канцеларију у Суботици, коју води до свога пензионисања 10. VII 1969. године.

Јулка Секулић је у младости била изванредан ђак, а правни факултет је завршила у двадесет другој години живота. Већ као адвокатски приправник стиче углед одличног правника и адвоката, а била је истакнути члан и учесник тадашњих културних и стручних скупова и друштава.

У послератном периоду посвећује се великим залагањем стручном адвокатском раду и унапређењу адвокатске организације у Суботици. У адвокатској организацији Суботице вршила је одговорне функције, па је у више махова била секретар и председник ове организације.

Пок. Јулка Секулић остаће у трајној успомени као савестан адвокат, прегалац у раду и први адвокат жена у Суботици.

М. Б.

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

IZ SADRŽAJA ČASOPISA

ARHIV ZA PRAVNE I DRUŠTVENE NAUKE

Organ Saveza udruženja pravnika Jugoslavije (Beograd)

Iz sadržaja broja 3—4/1974.

Dimitrijević, Pavle: UPRAVNO PRAVO KAO GRANA PRAVNOG SISTEMA

Visković, Nikola: O IZVORIMA PRAVA

Jovičić, Miodrag: USTAV SFRJ KAO NAJVISI OPŠTI PRAVNI AKT

Caca, Đorđi: ODRAZ JUGOSLOVENSKOG FEDERALIZMA NA PRAVNI SISTEM

Acimović, Mihajlo: SAVREMENA NAUKA O ČOVEKU I OSNOVNI POJMOVI KRIVICNOG PRAVA

USTAV NR KINE OD 1975. GODINE

Draškić, Mladen: PRODAJA SA OBROČNIM OTPLATAMA CENE U UPOREDNOM PRAVU

Brguljan, Vladimir: USTAV I ZAŠTITA SPOMENIKA KULTURE

Miliband, Ralph: DRŽAVA U KAPITALISTIČKOM DRUŠTVU

Stojanović, Zoran: KRIVICNOPRAVNO REGULISANJE POVREDA NORMI SEKSUALNOG MORALA

Gligorijević, Blagoje: NEKA SPORNA PITANJA IZ POSTUPKA ZBOG SMETANJA POSEDA

KOMUNA

Časopis za pitanja teorije i prakse komunalnih zajednica (Beograd)

Iz sadržaja broja 3/1975.

Markovski, Andon: SAMO DOBRO VOĐENA STAMBENA POLITIKA U KOMUNI MOŽE DOVESTI DO RACIONALNIJE IZGRADNJE STANOVA

KONSTATACIJE I ZAKLJUČCI SAVETOVANJA STALNE KONFERENCIJE GRADOVA JUGOSLAVIJE O STAMBENOJ IZGRADNJI I STANOVANJU U GRADOVIMA

Iz sadržaja broja 4/1975.

Mirić, Branislav: OSTVARIVANJE JEDINSTVENOG SISTEMA BRIGE O DECI U OPŠTINI

Brčić, Stanko: SAMOUPRAVNE INTERESNE ZAJEDNICE U POSLOVNICIMA OPĆINSKIH SKUPŠTINA

Popović, Janko: PRVI INFORMATIVNO-DOKUMENTACIONI CENTAR U LJUBLJANI — INDOK

NAŠE TEME

(Zagreb)

Iz sadržaja broja 1/1975.

Golubović, Veselin: ZNANSTVENA KRITIKA I KRITIKA ZNANOSTI

Iz sadržaja broja 2/1975.

Marinković, Josip: INSTITUCIONALNI MODEL MISLJENJA

Šušnjić, Đuro: DRUŠTVENA I UMETNIČKA STVARNOST

ODVJETNIK

Glasilo odvjetnika Hrvatske (Zagreb)

Iz sadržaja broja 1—2/1975.

Zimmermann, Branko: U POVODU NOVOG STATUTA (Odvjetničke komore Hrvatske)

Andričević, Milorad: PROBLEMATIKA ZVANJA SUDSKOG TUMACA

Korlaet, Radoje: O ZASTARI VLAŠNIČKE TUŽBE

Čupović, Aleksandar: PUČKI PRAVNIK (izdanje 1884)

Belčić, Mladen: PRVI KONGRES PRAVNIKA ANTIFASISTA HRVATSKE

Šimatović, Dinko: AKTIVNOST U ŽALBENOJ FAZI

STATUT ODVJETNIČKE KOMORE HRVATSKE

A. Č.: Dr DRAGUTIN KATUSIĆ (In memoriam)

Iz sadržaja broja 3—4/1975.

Ignjatović, Boro: ADVOKAT I JAVNO MNJENJE

Hekman, Josip: O NEKIM ASPEKTIMA ODSJETNE ODGOVORNOSTI

Repar, Mijo: I MIROVINA I RAD

Vukčević, Vojislav: OBOGAĆENJE BEZ OSNOVA

A. Č.: PRVI PEDSJEDNIK ODVJETNIČKOG ODBORA U ZAGREBU

Kulišić, Šime: PLATON — FILOZOF I DRŽAVNIK

Gvozdić, Petar: ČLAN 8. st. 3. KZ — PRIMJEDBE UZ NACRT SAVEZNOG KRIVIČNOG ZAKONA

Šimatović, Dinko: UZ KONAČNI PRIJEDLOG JAVNOG TUŽITELJA

OPREDJELJENJA

Časopis za teoriju i praksu samopravnog društva (Sarajevo)

Iz sadržaja broja 1/1975.

Hrle, Smajo: TEMELJNE PRETPOSTAVKE KOJE SU USLOVILE PROMJENU USTAVA

Iz sadržaja broja 2—3/1975.

Vlahović, Veljko: SOCIJALISTIČKO SAMOUPRAVNO DRUŠTVO I RAZVOJ KRITIČKE MISLI

Marjanović, Jovan R.: DELEGATSKI PRINCIP — NOVA ETAPA BITKE ZA SOCIJALISTIČKO SAMOUPRAVLJANJE

Latić, Alija: DJELOVANJE KOMUNISTA U DELEGACIJAMA I PRIMJENA PRINCIPA DEMOKRATSKOG CENTRALIZMA

OPŠTINA

Časopis za pitanja društvenog samoupravljanja (Beograd)

Iz sadržaja broja 1—2/1975.

Dinić, Milovan: DRUŠTVENI PRAVOBRANILAC SAMOUPRAVLJANJA

Temerinac, Radovan: STRUČNE SLUŽBE SAMOUPRAVNIH INTERESNIH ZAJEDNICA

Đukić, Dragica: NEKA ZAPAZANJA U RADU DRUŠTVENO-POLITIČKOG VEĆA SKUPŠTINE SR SRBIJE

Jovanović, Tomislav: ODNOSI DRUŠTVENO-POLITIČKIH VEĆA I DRUŠTVENO-POLITIČKIH ORGANIZACIJA

Milaković, Dušan: MISLJENJA REPUBLICKE KOMISIJE ZA ISPITIVANJE POREKLA IMOVINE

Ristić, Milan: PROBLEMI ZAKONSKOG REGULISANJA POSLOVNOG PROSTORA

Pavićević, Branislav: PRIMENA ZAKONA O PRIJAVLJIVANJU IMOVINE I ISPITIVANJA POREKLA IMOVINE U PRAKSI

Lazić, Milisav: ORGANIZACIJA ZAJEDNIČKIH SLUŽBI PROSVETNIH INSPEKCIJA U VOJVODINI

Miletić, Vladeta: KONSTITUISANJE SAMOUPRAVNIH INTERESNIH ZAJEDNICA U OPŠTINI KRAGUJEVAC

Šarčanski, Stevan: NACRT ZAKONA SAP VOJVODINE O MIROVNIM VEĆIMA

PRAVNI ZBORNİK

Casopis za pravna i društvena pitanja (Beograd)

Iz sadržaja broja 1—2/1974.

Marković, Vlado: NEKA PITANJA ODNOSA I SARADNJE U FEDERACIJI

Marina, Panta: NEKA PITANJA PRIVORA KAO MERE OBEZBEĐENJA PRISUSTVA OKRIVLJENOG I U SPESNOG VOĐENJA KRIVICNOG POSTUPKA

Mandić, Dušan: SUDOVI UDRUŽENOG RADA

Gajović, Radislav: INSTITUCIJA POLAGANJA DEPOZITA PRI UVOZU OPREME IZ INOSTRANSTVA NA KREDIT

PRAVNI ŽIVOT (Beograd)

Iz sadržaja broja 2/1975.

Janković, Milka: OSVRT NA TRI DECENIJE SUDSKE PRAKSE U PRIMENI GRAĐANSKOG PRAVA

Pak, Milan: O PREBIVALISTU I BORAVISTU U MEĐUNARODNOM PRIVATNOM PRAVU

Blagojević, Vladislav; Crnogorčević, Dušan: DILERSKO-DISTRIBUTERSKI UGOVOR

Lopičić, Đorđe N.: OSNOVNE KARAKTERISTIKE KRIVICNOG DELA UGROŽAVANJA SIGURNOSTI

Mirovski, Ljupčo K.: UPRAVNA REŠENJA NAD DEVIZNIM STVARIMA

Ivošević, Zoran: KAMATA NA IZNOS PRAVICNE NAKNADE

Mitrović, Jezdimir: NADLEŽNOST ZA REŠAVANJE SPOROVA U POSTUPKU REDOVNE LIKVIDACIJE

PRIRUČNIK ZA STRUČNO OBRAZLOŽAVANJE RADNIKA UNUTRAŠNJIH POSLOVA
(Zagreb)

Iz sadržaja broja 1/1974.

Tomašević, Pavle: DJELOKRUG RESORA UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Carević, Stevo: O DISCIPLINSKOJ ODGOVORNOSTI

Bukva, Mikan: PRIMJENA I ODRŽAVANJE ELEKTRONSKIH BLJEŠKALICA

Iz sadržaja broja 2/1974.

Drpić, Josip: SAMOZAŠTITA — ORGANIZIRANI SISTEM SAMOUPRAVNOG SOCIJALISTICKOG DRUŠTVA

Modly, Duško: RADNIK ORGANA UNUTRAŠNJIH POSLOVA U SUDSKOJ DVORANI

Mataković, Josip: O ODNOSIMA STAMPA — SLUŽBA JAVNE SIGURNOSTI

Marinković, Zvonimir: OSVRT NA STANJE POJACANOG NADZORA I POTRAGA

Iz sadržaja broja 3/1974.

Mrvoš, Milorad; Štrbac, Gorki: PRIMJENA KOMPJUTERA U SLUŽBI UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Vještica, Vaso: DJELOVANJE KOORDINACIONOG ODBORA ZA MALOLJETNIČKU DELIKVENCIJU

Kolevski, Stojan: TESTIRANJEM NA POLIGRAFU OBJAŠNJENA SJEA VINOGRAĐA

Šavrljuga, Nikola: PRIMJENA SPECIJALNIH RENDGENSKIH UREĐAJA NA POSLOVIMA SUZBIJANJA KRIMINALITETA

Iz sadržaja broja 4/1974.

Ljuština, Dušan: NEKA RAZMISLJANJA O MOGUĆNOSTI REALIZACIJE TOČKE 7. ZAKLJUČAKA O PROVOĐENJU MJERA U OBLASTI ZAŠTITE OD POŽARA

Lukežić, Anton: ULOGA SAVEZA KOMUNISTA U IZVRŠAVANJU ZADATAKA, MEĐUSOBNIM ODNOSIMA I PONAŠANJU RADNIKA UNUTRAŠNJIH POSLOVA

Iz sadržaja broja 5/1974.

Pavišić, Berislav: UTVRĐIVANJE MJESTA POMORSKE NEZGODE

Horvat, Kazimir: PRITVOR IZ ČL. 180a. ZKP

Jujnović, Srećko: NEKA PITANJA U VEZI SA SUZBIJANJEM DŽEPNIH KRAĐA

Gvozdić, Miloš: ELEKTRONSKI RAČUNARI I KRIMINAL

Iz sadržaja broja 6/1974.

Valković, Vladivoj: ELEMENTI U KOSI ČOVEKA

Mataković, Josip: ZAŠTITA KULTURNIH DOBARA U OKVIRU SAMO-ZAŠTITE

Iz sadržaja broja 1/1975.

Mataković, Josip: OBLICI KRIMINALNIH NAPADA NA KULTURNA DOBRA

Modly, Duško: INFORMATIVNI RAZGOVOR SA OSUMNJICENIM

Baričević, Drago: UPOTREBA MAGNETSKIH ČETKICA

SAMOUPRAVNO PRAVO

(Beograd)

Iz sadržaja broja 4/1974.

Rožić, Marijan: NEKA AKTUELNA PITANJA SAMOUPRAVNOG SPORAZUMEVANJA

Polić, Svetozar: O SPORNIM PITANJIMA OKO KONSTITUISANJA ORGANIZACIJA UDRUŽENOG RADA

Popović, Teofilo: OSNOVNE KARAKTERISTIKE RADNIH ZAJEDNICA U ORGANIZACIJAMA UDRUŽENOG RADA

Đurić-Bijelić, Dragana M.: DRUŠTVENO DOGOVARANJE U SPOLJNOJ TRGOVINI

Đurović, Radomir: ZAJEDNIČKO POSLOVANJE PROIZVODNIH I PROMETNIH ORGANIZACIJA I PITANJE SOLIDARNOSTI

Tasić, Dragi: INTERESNE ZAJEDNICE PREMA PREDLOZIMA SAMOUPRAVNIH SPORAZUMA O NJIHOVOM OSNIVANJU U OPSTINI BOR

Ristić, Pavle: NEKA AKTUELNA PITANJA OSTVARIVANJA DELEGATSKOG SISTEMA

Drašković, Dragomir: UDRUŽENI PROIZVOĐAČI — ODLUČUJUĆI FAKTORI DRUŠTVENE PROIZVODNJE I RAZVOJA DRUŠTVENOG RADA

Jovanović, Vladimir: ISTUPANJE RADNE ORGANIZACIJE PREMA TREĆIM LICIMA

Brajić, Vlajko: RADNO MESTO

Pantić, Vladan: BORBA ZA UVOĐENJE PARITETNOG SAODLUČIVANJA U VELIKIM PREDUZECIMA SR NEMAČKE

SAVREMENOST

Glasilo Saveza komunista Vojvodine (Novi Sad)

Iz sadržaja broja 21.

Major, Nandor: MARKSISTIČKA IDEOLOGIJA I BORBA ZA SOCIJALISTIČKO SAMOUPRAVNO DRUŠTVO

SOCIJALIZAM

Časopis Saveza komunista Jugoslavije (Beograd)

Iz sadržaja broja 2/1975.

Đorđević, Jovan: PRILOG TEORIJI SOCIJALISTIČKOG SAVEZA

Bošković, Mirko: PREOBRAZAVANJE SOCIJALISTIČKOG SAVEZA U OPCIJINI

Muhić, Fuad: DEMOKRATSKI CENTRALIZAM I TENDENCIJA NJEGOVOG NEGIRANJA

Đorđević, Živomir S.: STVARNA PRAVA U SOCIJALISTIČKOM DRUŠTVU

Džinić, Firdus: DELEGATSKI SISTEM I INTERESNA KONFIGURACIJA U SAMOUPRAVLJANJU

TEORIJA IN PRAKSA

Revija za družbena vprašanja (Ljubljana)

Iz sadržaja broja 3/1975.

Majer, Boris: MED SVOBODO IN ODGOVORNOSTJO

Seinc, Lenart: OBVEŠČANJE V DELEGATSKIH ODNOSIH

Britovšek, Marjan: ZNANOST JE VSELEJ ANGAŽIRANA

Miloš Stojanović

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И АРХИВСТВО

Борисој Јенкић, Проблем правне историје адвокатури у српској адвокатској пракси — — — — —	1
Борисај М. Мухоморовић, Адвокат и државна — — — — —	9

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др. Никола Војтећ, Институционална структура управног рада — — — — —	15
Генерал Лебис, Објективност послова у приватној адвокатској пракси — — — — —	31

Законодавна пракса

Милош Петров, Приватни закон — — — — —	37
--	----

ПРАВНА ПРАКСА

И. Ј. Јовановић (Живко Јовановић) — — — — —	55
---	----

САОПШТЕЊЕ

Из саопштења Удружења адвоката — — — — —	59
--	----

РЕКРУТОИ

Борис Јовановић (Живко Јовановић) — — — — —	63
---	----

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧЛАНКА, А.

Из зборника правних чланака — — — — —	67
---------------------------------------	----

САДРЖАЈ

АДВОКАТУРА И ДРУШТВО

Боривој Јекић, <i>Проблеми опорезивања дохотка оствареног у адвокатској делатности</i> — — — — —	1
Борисав М. Игњатовић, <i>Адвокат и судија</i> — — — — —	9

ЧЛАНЦИ И РАСПРАВЕ

Др Никола Воргић, <i>Поступак пред судовима удруженог рада</i>	18
Рихард Хибш, <i>Обустава поступка у кривичном поступку према малолетницима</i> — — — — —	37

Законодавна пракса

Милинко Перић, <i>Прикази закона</i> — — — — —	51
--	----

ПРАВНА ПРАКСА

<i>Из судства</i> (Живко Киселички) — — — — —	56
---	----

САОПШТЕЊА

<i>Из седнице Управног одбора</i> — — — — —	59
---	----

НЕКРОЛОГ

<i>Јулка Секулић рођ. Белмиш (М.Б.)</i> — — — — —	60
---	----

ПРЕГЛЕД ПРАВНИХ ЧАСОПИСА

<i>Из садржаја часописа</i> (Милош Стојановић) — — — — —	61
--	----

Уређивачки савет:

Сава Грујић, адвокат у Зрењанину, *мр Александар Бурђев*, асистент на Правном факултету у Н. Саду, *Иван Иванић*, заменик јавног тужиоца САП Војводине, *Васа Калишки*, адвокат у Панчеву, *Марија Кленоцки*, судија Вишег привредног суда у Новом Саду, *др Велибор Лукић*, адвокат у Новом Саду, *Јован Милић*, судија Врховног суда Војводине у Новом Саду, *др Милијан Поповић*, доцент Правног факултета у Новом Саду, *Петар Шарчевић*, адвокат у Суботици, *Бранко Шинжар*, друштвено-политички радник у Новом Саду.

Уређивачки одбор:

Сава Савић, главни и одговорни уредник, адвокат у Новом Саду, *Борђе Вебер*, адвокат у Новом Саду, *Будислав Вулегић*, адвокат у Новом Саду, *Светозар Добросављевић*, адвокатски приправник у Новом Саду, *Живко Киселички*, судија Окружног привредног суда у Новом Саду.

Технички уредник:

Мирјана Јовановић

Гласник издаје и власник је Адвокатска комора Војводине, 21000 Нови Сад, Змај Јовина 20/І. — Телефон: 42-201. — Годишња претплата 120.— дин., за иностранство двоструки износ. Цена једног броја 15.— дин.
Тек. рачун 65700-678-2047. Рукописи се не враћају.

На основу мишљења Покрајинског секретаријата за образовање, науку и културу САПВ бр. 413—185 од 23. маја 1973. године, *Гласник* је стручна публикација ослобођена основног и посебног пореза на промет.

Штампа: Штампарија „БУДУЋНОСТ“, Нови Сад, Шумадијска број 12

